# EXAMEN
# LIBRI PONTIFICALIS,
SIVE
VITARVM ROMANORVM PONTIFICVM.

Digitized by Google

# EXAMEN
# LIBRI PONTIFICALIS,
SIVE
## VITARVM ROMANORVM PONTIFICVM;
Quæ ſub nomine Anaſtaſij Bibliothecarij circumferuntur.

Cuius occaſione idem Anaſtaſius à Calumnijs Heterodoxorum vindicatur, ac in fine Bibliothecariorum Apoſtolicæ Sedis fœcundus Catalogus apponitur, ex quo nonnulla pro illuſtranda Hiſtoria eliciuntur.

*AVCTORE*
IOANNE CIAMPINO ROMANO
MAGISTRO BREVIVM GRATIAE,
Necnon Maioris Præſidentiæ Abbreuiatore,
AC IN VTRAQVE
SIGNATVRA REFERENDARIO.

ROMÆ,
Ex Typographia Ioannis Iacobi Komarek. MDCLXXXVIII.
*SVPERIORVM PERMISSV.*

*NOs apes debemus imitari, & quæcunque ex diuerſa lectione congeſſimus, ſeparare. Melius enim diſtincta ſeruantur. Deinde adhibitâ ingenij noſtri curâ, & facultate, in vnum ſaporem varia illa Libamenta confundere: vt etiam ſi apparuerit vnde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe, quàm vnde ſumptum eſt, appareat.*

Seneca Epiſtola LXXXIV.

EMINENTISS. ET REVERENDISS. DD.

# RAYMVNDO
## CAPISVCCHO,
A C
# LAVRENTIO
## BRANCATO DE LAVRÆA,
S. R. E. CARDINALIBVS
AMPLISSIMIS.

EORVM, qui literarios labores prælo ſubijciunt, vnicum ſcopum eſſe ſemper exiſtimaui; glorioſam adeptæ Virtutis laudem, dum in viuis agunt, ſibi adſciſcere, morte verò interueniente, Virtutis eiuſdem notam

ſeræ

ſeræ poſteritati relinquere. Id autem ille inter cæteros planè conſequi mihi videtur, qui non vulgares, atque fucatos, ſed candidos, ſolidoſque ſapientum virorum pla uſus aucupatur: laudari enim, vt aiunt, à laudato Viro, ſummum gloriæ eſt. Cùm itaque nobilis huius deſiderij ſtimulis agitatus, typis daturus eſſem examen in Codicem Vitarum Pontificum Romanorum, qui ſub Anaſtaſij Bibliothecarij nomine circumfertur, hos meos labores, qualeſcunque ſint, ab ijs potiſſimùm Viris legi in votis habui, qui inter doctos, ac eruditos primas teneant; vt ſi fortè ab eiſdem probentur, tam expetitas, dulciſſimaſque laudum illecebras aliquando delibem, quæ vnicum lac virtutis, ac præmia ſunt. Verum hæc mihi vota facienti fauſtus illicò, clariſſimuſque Veſtræ doctrinæ fulgor emicuit, mentiſque adhuc incertæ oculos circumfulgens in ſui contemplationem ita rapuit, vt præter Vos viderim neminem, cui meliore auſpicio meas haſce lucubrationes conſecrarem. Ad Vos igitur, ſapientiſſimum par, eò ſecurior accedo, quòd gratiam ſimul, ac

iuſti-

iuſtitiam pleniùs, conſecuturum eſſe confido. Gratiam quidem, ſi graues inter, ac diuturnos, quos Purpura parit labores, aliquid vel breuis otij admiſſeritis, quod meæ, huic opellæ legendæ ſit ſatis. Iuſtitiam verò; ſi ex iſtiuſmodi lectione, quod ſapientiæ, ac prudentiæ Veſtræ fuerit, iudicium protuleritis. Quod ſi nulla in ea ſint, quæ defæcatiſſimis oculis veſtris arrideant, ſtudium fortaſſe, quo non quidem leui in his concinnandis opus fuit, teſtimonio Veſtro probabitur, qui diuturnâ exercitatione, & in lucem datis operibus, ſatìs ſuperque edocti eſtis, quantum temporis, quantum ſollicitudinis, atque induſtriæ in huiuſmodi lucubrationibus ſit inſumendum. Id autem Te maximè decet, Eminentiſſime Capiſucche, qui antequam Purpurâ decorareris, longâ annorum ſerie in Librorum Cenſura adeo profeceras, vt Tibi Iure optimo, Sacri Palatij munus commiſſum fuerit, cuius præcipuum eſt ea, quæ edenda ſunt opera, ſeuero examini ſubijcere, atque adeò maximum doctriuæ ac prudentiæ argumentum dare. Te verò Eminentiſſime de Lauræa,

cui

cui ob inſignem doctrinam Vaticanæ Bibliothecæ cura demandata olim fuit, modò Verò ſupremus illius arbiter es: Tuus in eodem Bibliothecarij munere Anteceſſor, à me inter alia à calumnijs vindicatus maximè reſpicit, ſuam à Te cauſam ſuſcipi, Tuoque ſe Patrocinio defendi tacitus orat. Agite ergo Patres Eminentiſſimi, mea hæc ſtudia, quæ Vobis dedico, ac ſacro, facili, ac benigno vultu ſuſcipite, atque vtinam ea Vobis, quamuis nulla alia ſint, per quæ probari mereantur, hiſce tamen de cauſis, nominibuſque, haud ingrata fuiſſe cognoſcam! Tunc enim fiet ne iam concepta ſpe cadam, atque hoc tam grandi incitamento non ſine laude audacior factus, plura in dies, atque meliora concipiam. Valete ad Literariæ Reipublicæ bonum nati Principes.

*Humill. Deuotiſs. & Addictiſs. Seruus*

Ioannes Ciampinus.

PRÆ-

# PRÆFATIO
## AD LECTOREM.

DAVIDICVM illud: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat Scientiam*, quàm maximè in ſtudio verum eſſe, diuturno Scriptorum omnium experimento probatum eſt. Aſſiduitas enim illa, & egregia pertinacia ſtudendi id efficit, vt opus aliquod aliud excitet, & in illud acuto atque amabili quodam ſtimulo ſcribentis animum impellat: Id ego ſatìs in dies experior, dum Sacrorum Muſiuorum operum deſcriptioni operam do: Namque vix aliquâ re abſolutâ, alia ſupervenit adeò, vt ſuauiſſimâ quadam rerum eruditorumque laborum catenâ videar trahi. Verùm ſi id vnquam, præteritis hiſce menſibus maximè ſum expertus, cum Religioſiſſimi Imperatoris Conſtantini Magni memoriam in Chriſtianorum animis excitaturus, omnia Sacra ædificia ab ipſo tam in Occidente, quàm in Oriente conſtructa, deſcriberem. Adfuit enim Vir cæteroquin eruditiſſimus, qui præter alia, me, quibuſnam ab

Auctoribus pro ea diſſertatione conficienda notitias haurirem, efflagitauit; cui ego pro ædificijs Occidentalibus multas ab Anaſtaſio Bibliothecario, pro Orientalibus verò ab Euſebio, alijſque depromere ingenuè faſſus fui. Tum ille: Quænam, inquit, fides habenda eſt Anaſtaſio, qui Scriptor fuit quingentis & vltra annis Conſtantino Magno poſterior? & ego non ſinè graui animi motu loquentem interpellatus: Si fides, inquam, Anaſtaſio neganda eſt, cui per tot ſæcula vt Hiſtorico quolibet exceptione maiori, & tanquam textui auctoritas tributa fuit, quid de quamplurimis alijs Hiſtoricis dicendum, qui longè pluribus ſæculis poſt quàm res euenêre, eas tradiderunt? num fides omnibus obroganda? non equidem. Etenim pro certo habendum eſt fabulas aut ſomnia non conſcripſiſſe: alioquin tandiu ſub ſpecioſa veritatis perſona deliteſcentes Reipublicæ haud impoſuiſſent. Qualibet enim ætate Viri eruditiores, & vt aiunt, emunctæ naris, vixêre, viuuntque, qui fabularum, figmentorumque inuentores ſatìs ſubolent, vt de fictis Scriptoribus à Ioanne Annio Viterbienſi inuentis notum eſt. Inde verò mecum, quæ obiecta fuère contra Anaſtaſium, feriò recogitans, tanti Anctoris tutelam ſuſcipere, illumque à Calumnijs inuidorum hominum pro virili, huiuſcemodi diſſertatione vindicare conſtitui;

qua

qua equidem ſpero fore, vt quid de Anaſtaſio, ac de Libro Pontificali, ſiue de Vitis Romanorum Pontificum, qui ſub ipſius nomine circumfertur, ſentiendum, quantaue ipſi fides habenda ſit; luculentiſſimè appareat. Quamobrem, nè te pluribus morer, amice Lector, hæc, quæ candidiori Iudicio tuo ſubijcio, libens adi.

IVdicium de Opere, quod inſcribitur, *Examen Libri Pontificalis, ſiue Vitarum Ro: Pontificum, quæ ſub nomine Anaſtasij Bibliothecarij circunferuntur*. Noueram dudum ſi qui viuunt in Orbe vel Σόφοι, vel ſaltem Φιλόσοφοι, in Vrbe præcipuum ſe reperire Mæcenatem ſub Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo D. Ioanne Ciampino, cuius operâ, ſtudio, & benignitate, ſuam, ſiue ſacram, ſiue profanam eruditionem augent, auctam confirmant, confirmatam Reipublicæ Litterariæ exponunt, perpetuum ſuæ in tantum Præſulem obſeruantiæ teſtimonium: agnoſco nuuc etiam veteres ambire ſui vmbram patrocinij, dum ad aſſerendum, elucidandum, & vindicandum Pontificale Romanum, eodem Illuſtriſſimo Ciampino Auctore prodit *Examen Libri Pontificalis &c.* Lectus à me, de ordine Reuerendiſſimi P. Dominici Mariæ Puteobonelli S.P.A.M. Præfatus liber, cenſuram hanc vnicè, meo iudicio patitur, quod Auhor opus à ſe iam multò ante ſummâ eruditione, & rei Eccleſiaſticæ vtilitate elaboratum, diſtulerit huc vſque publici iuris facere. Quanquam autem ſerò prodeat, nunquam tamen parcè proderit, vtpote quòd non modò nil continet Fidei, aut bonis moribus contrarium, ſed omnia maximè proficua tuendæ antiquitati, quæ eſt Catholicæ Religionis Principale fundamentum. Ita ex ædibus Sanctæ Mariæ in Porticu in Capitello, ſentio. Hac die 20. Aprilis 1688.

*Ego Franciſcus Maria Campionus Theologiæ Lector, & Regularis Conciliorum Academiæ in SS. Coſmæ, & Damiani Præſes.*

Infra-

INfraſcriptus tam attentè quam iucundè percurri opus inſcriptum: *Examen Libri Pontificalis &c.* Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Domini Ciampini accuratiſſimo ſtudio elaboratum, vbi contentioſas Criticorum quorundam prurigines ſtudioſè, & ſolidè retundit, Venerãdamque antiquorum Scriptorum, & monumentorum authoritatem priſtino ſuo iuri reſtituit, ac contra rimas, cuniculoſque quibus eiuſmodi Critici, ſeu Petrones, illam ſubruere moliuntur, egregiæ propugnat: opus proinde ſicut vtiliſſimum, ita luce publica digniſſimum cenſeo, ex Collegio Sancti Iſidori de Vrbe die 27. Aprilis 1688.

*Fr. Franciſcus Porterus S. Theologiæ Lector Iubilatus.*

Im-

*Imprimatur.*

Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij.

*Stephanus Ioſeph Menattus Epiſcopus Cyrenen. Viceſger.*

---

*Imprimatur.*

Fr. Dominicus Maria Puteobonellus Sac. Pal. Apoſtol. Magiſter Ord. Prædicat.

IN-

# INDEX
# CAPITVM
## Operis Propilæum.

*AN vitæ Romanorum Pontificum ſub Pontificali, ſeu Damaſi nomine vulgatæ, & reliquæ ſequentes, ſpectent ad Anaſtaſium Bibliothecarium, & quænam ipſi fides præſtanda?* Pag. 1.

Sectio I. *Opiniones diuerſæ circa Auctorem libri Vitarum Romanorum Pontificum.* pag. 3.

Sectio II. *Quid obſeruandum, vt certior de ſtylo cenſura proferri poſſit.* pag. 38.

Sectio III. *Generalis Cenſura circa ſtylum de vitis Romanorum Pontificum in Codice Anaſtaſiano.* pag. 45.

Sectio IV. *Comparatio Anaſtaſiani ſtyli cum ſtylo Vitarum Nicolai I. Hadriani II. & Stephani VI.* pag. 54.

Sectio V. *Comparatio aliarum Vitarum cum ſtylo Vitæ Nicolai.* pag. 62.

Sectio VI. *Vitas Romanorum Pontificum, præter Anaſtaſium, diuerſos alios habuiſſe Auctores oſten-*

di-

*ditur.* pag. 72.
Sectio VII. *Quiſnam fuerit Auctor Vitæ Hadriani?* pag. 77.
Sectio VIII. *Cur Anaſtaſius Vitas Hadriani II: & Stephani VI. non ſcripſerit.* pag. 80.
Sectio IX. *Cur multæ Vitæ rudi ſtylo ſcriptæ fuerint?* pag. 84:
Sectio X. *Quid ſentiendum de duabus ſuperius relatis Fpiſtolis Hieronymi ad Damaſum, & Damaſi ad Hieronymum.* pag. 87.
Sectio XI. *Summa totius diſſertationis.* pag. 105.
Sectio XII. *In qua Anaſtaſius Bibliothecarius ab Heterodoxorum calumnijs vindicatur.* pag. 108.

OPE-

# OPERIS PROPYLÆVM.

*An Vitæ Romanorum Pontificum in libro Pontificali ſub Damaſi nomine vulgatæ, & reliquæ ſequentes ſpectent ad Anaſtaſium Bibliothecarium, & quænam ipſi fides præſtanda ſit.*

EO' deuenit in re literaria præſentium ingeniorum acumen, vt quò maiori felicitate in omni ſtudiorum genere proficit, eò altiori indagine in perſcrutandis illorum principijs inſudet, adeò vt venerandam antiquitatis dignitatem in dubium reuocari, ſanctiſſimaque Religionis auitæ monumenta denigrari, aut euerti non ſinat. Fatendum quidem eſt, nullum aptius inſtrumentum ad ſinceriores eruditarum meſſium fructus colligendos excogitari potuiſſe critico cribro, ſi moderatè ac diſcretè eo vtamur.

Quòd ſi argutè nimis, & ad ingenij potius oſtentationem, quàm ad veritatem è tenebris educendam adhibeatur, adeò vſque cuncta conturbat, peruer-

titque, vt veritas ipſa lacera potius, fœdataque mendacij cœno ſordeſcat, ac inuoluta remaneat, quàm priſtinæ integritati reſtituatur.

Prodijt olim in Italia ad ſacrarum, humanarumq; rerum ſubſidium cenſura primis Eccleſiæ ſæculis, cùm Gelaſius Summus Pontifex genuinos, ac germanos Codices ab apocryphis ſecreuit, vt videre eſt in Synodo Rom. relata in diſt. 15. c. 3. Adoleuit exinde pedetentim multorum Scriptorum Iudicijs, qui præcedentium Auctorum Catalogos inſtruxerunt, eorumque opera examinârunt: circa finem ſuperioris ſæculi longè ſeuerior exilijt, vt ex Catholicis, & Heterodoxis facillimè arguere quiſque poteſt, ex Baronio ſcilicet, Bellarmino, Magdeburgenſibus, alijſque. Noſtro tandem ſæculo, & præſertim hac ætate affluentibus vndequaq; Criticis ad ſummum elata faſtigium vlteriùs prouehi cenſura non valet. Exemplo ſit Hiſtoria Roman. Pontif. quæ ſub titulo *Libri Pontificalis*, ſiue *Damaſi*, aut *Anaſtaſij Bibliothecarij* circumfertur, de cuius Auctore cùm grauiter ambigatur, & varij varia autumauerint, eos proinde hìc ſubijcere cum eorumdem coniecturis, ſi quas afferant, nobis decretum eſt, vt cæterorum opinionibus præuijs, libratiſque, cui nos adhærere velimus, & adhærendum putemus, non temerè delegiſſe videamur. Has autem vt certius, clariuſque Iudicium proferri poſſit, in ſeptem claſſes digerimus.

SE-

# SECTIO PRIMA.

*Opiniones diuerſæ circa Auctorem Libri Vitarum Romanorum Pontificum.*

PRIMA opinio illorum eſt, qui vitas Romanorum Pontificum à Sancto Petro vſque ad Liberium S. Damaſo adſcribunt, ac geſta illa eadem fuiſſe arbitrantur, quæ D. Hieronymus à S. Damaſo literis expoſtulauerat: reliquas verò vitas vſque ad Nicolaum I. Anaſtaſio tribuunt. Huius ſententiæ ſunt Ptolemæus Lucenſis Ordinis Prædicat. qui in principio lib. 6. Hiſt. Eccl. ex M.S. Barber. an. 1296. *Attende* (ait) *quod vſque ad Damaſum Chronica Summorum Pontificum vigorem accipiunt Damaſo ſcribente*. Landulphus de Columna, qui floruit Anno 1330. in ſuo Breuiar. Hiſt. Sabellicus. Ennead. 7. lib. 8. Anno 1494. *Damaſus hiſtoriarum cupidus, omnium, qui ante ſe fuerunt, Pontificum vitas, mo-*

*numentis tradidit literarum, deditque id opus Hieronymo recognoſcendum.* Petrus Crinitus de Poëtis An. 1500. hiſce verbis: *Item Librum de Romanis Pontificibus ſolutâ oratione, quem ad Hieronymum miſit.* adhærent Philip. Bergom. 1494. Trithem. in Damaſo, Vvernerius Vveſtphalus in faſciculo temporum Anno 1504. Franciſcus Ioannettus de Vitis Pontificum. Angelus Rocca de Bibl. Vatican. Anno 1590. Maurolycus Abbas Siculus in Martyrol. Anno 1564. vbi ſic: *S. Damaſi Papæ, qui ſcripta D. Hieronymi probauit, ad quem Pontificum Geſta ſcripſit, Pſalmodias, & Gloria Patri primus edidit:* Annuit Platina in Damaſo his verbis. *Placatâ tandem Eccleſiâ Damaſus otio delectatus vitas Pontificum omnium, qui ante ſe fuêre, conſcripſit, eaſque ad Hieronymum miſit.* Quibus adde Pagannum Gaudentium in diſſertatione de Sancti Marci Euangelio, vbi contra negantes vulgatum opus, hæc ait: *Neque eſt quòd argutator aliquis obſtrepat, & dicat Librum Pontificalem non eſſe Damaſi; quæſo enim id vnde colligit? ac ſi ſemel fas fuerit tàm facilè Scriptorum nomina in dubium reuocare; quid deinceps non vacillabit?*

Secunda opinio ad illos ſpectat, qui memorata Pontificum geſta à Sancto Petro vſque ad Liberium, non ad Damaſum, ſed ad incertum Auctorem referunt; ita ſentit Baronius ad An.69. N.35. vbi

vbi duos tantùm Auctores fuiſſe conijcit, quos tamen non indicat: ait enim: *Hæc accepta eſſe noſcuntur ex libro vulgato nomine Damaſi de Romanis Pontificibus, ſed à diuerſis Auctoribus (vt verius puto) collecto: Nam demonſtrabimus pluribus in locis continere repugnantia inter ſe, ferè in vnoquoque Pontifice in annis cuiuſque conſignandis, vt ſatìs perſpicuè intelligi poſſit è duobus ſaltem Auctoribus illum conſarcinatum, nullâ habitâ ratione à Collectore eorum, quæ inter ſe pugnantia eſſe viderentur*. Baronium ſequitur P. Labbeus in ſuo Tractatu de Script. Eccl. in vita Damaſi, vbi etiam improbat id, quod aſſerit Papyrius Maſſonius de quodam Damaſo Epiſcopo Portuenſi, quem equidem perluſtrato Portuenſium Præſulum Catalogo in Italia Sacra Vghellij notatum haud reperi.

Tertiam opinionem tutantur ij, qui Damaſo, & Anaſtaſio prætermiſſis, vitas Pontificum Guilielmo Bibliothecario, ſiue Pandulpho Oſtiario Lateranenſi tribuunt. Ita præ cæteris Tortelius in ſua Orthographia: Matth. Syluagius Franciſcanus inter ſua Colloquia Venetijs edita anno 1542. qui etiam cuidam Petro Lateranenſis Eccleſiæ Bibliothecario opus adſcribere videtur; quæ opinio comprobari poſſet ex veteri quodam M.S. notato in Bibliotheca Vaticana num. 3762. in quo circa medium ſub Stephano II. titulus hic grandiori rubroque charactere

ractere conſpicuus eſt. *Petrus Guilielmus Bibliothecarius apud Accium, dum ibi moraretur Anno Dominicæ Incarnationis* 1142. vt annotauit Florauantes Martinellus in ſua Roma Sacra, cùm ſcriberet contra Anaſtaſium, quem alium cenſet ab eo, qui Vitas Pontificum ſcripſiſſe dicitur, coniecturâ deſumptâ ex eo, quod fuerit alter Anaſtaſius tempore Nicolai I. Papæ, *qui Abbas S. M. Tranſtyberim nominabatur, non autem Bibliothecarius*, vt dignoſcitur in præfatione vitæ S. Baſilij Confeſſoris exiſtente in vetuſtiſſimo illo Codice *ad Martyres* in eadem Bibliotheca Vaticana num. 5696. fol. 184. à tergo, vbi hæc: *Vrſo Ven. Subdiacono S. R. E. ſeu Medico, & Domeſtico D. N. Sacratiſſimi Papæ Nicolai Anaſtaſius exiguus Abbas Monaſterij Sanctæ Dei Genitricis Mariæ Virginis, ſiti Tranſtyberim, vbi olim circa Domini Natiuitatem fons olei fluxit.*

Quarta opinio eos reſpicit, qui integram hiſtoriam Romanorum Pontificum ab Anaſtaſio Bibliothecario conſarcinatam agnoſcunt, quorum primus videtur eſſe Panuinius præteriti ſæculi Scriptor eruditiſſimus; is enim in vita Ioannis VIII. *Anaſtaſius*, inquit, *Romanæ Sedis Bibliothecarius vir Latinâ & Græcâ linguâ eruditus, qui Pontificum Romanorum vitas à Beato Petro Apoſtolo ad obitum Nicolai I. diligenter perſcripſit*. Idemque confirmat in notis ad Platinam poſt vitam Nicolai I. Iuit in hanc ſen-
tentiam

tentiam Ludouicus Iacobus à S. Carolo in ſua Bibliotheca Pontificia lib. 2. Sed vſque ad Stephanum VI. Anaſtaſium ſcripſiſſe aſſerit. Annuit his Papyrius Maſſonius in Benedicto III. vbi hæc: *Anaſtaſius Bibliothecarius, qui vitas Romanorum Pontificum vſque ad Benedicti III. ſucceſſorem Nicolaum ſcripſit*. Cui concors omninò eſt Scriptor nouiſſimus Antonius Teiſſerius in Catalogo Auctorum. Papyrium autem haud ex integro percurriſſe videtur idem Martinellus in ſua Roma Sacra, vbi controuerſum huiuſce Codicis Auctorem perquirens, poſtquam aſſeruit Maſſonium in Damaſum non inclinare, ſubdit eundem nihil de Anaſtaſio excogitaſſe, ſed Auctorem alium inquirere: qui profectò non ſcripſiſſet, ſi Papyrium, & præcipuè locum allatum accuratiùs luſtrâſſet.

Maximè prætereà fauet Anaſtaſio Codex vitarum Pontificum Romanorum, qui è celebri Bibliotheca M. Vvelſeri Auguſtanæ Reipubl. Duum-viri ſub Anaſtaſij nomine Moguntiæ editus fuit anno 1602. curâ & ſtudio Ioannis Buſſei Nouiomagenſis è Societate Ieſu, vt tradit Labbè de Script. Eccl. & colligitur ex Bibliotheca Scriptorum Societ. Ieſu. Ideò autem Anaſtaſio Bibliothecario prædictus Codex adſcriptus fuit, quia tota ſcribendi ratio, ſtylus, ac methodus vitarum, quæ in eo poſt illam Damaſi continentur à præcedentibus Damaſo hucuſ-

que

que attributis, nihil omninò differre videntur, quod fortaſſe in eandem hanc opinionem impulit Bellarminum, qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis plura referens, ait: *Anaſtaſius Bibliothecarius & Abbas Romanus vir doctus Græcè & Latinè ſcripſit vitas Pontificum Romanorum à Diuo Petro, vſque ad Nicolaum I.*

Quinta opinio docet vitas Pontificum ex tribus antiquiſſimis Catalogis ab Anaſtaſio depromptas. Eamque amplectuntur Clariſſimi Viri Godefridus Henſchenius, & Daniel Papebrochius è Societate Ieſu, qui in ingens opus ſcribendi Acta Sanctorum iamdiù à Ioanne Bollando eiuſdem Societatis incœptum anno ſcilicet 1643. ſedulò incumbunt.

Porrò Henſchenius & Papebrochius ad Tomum primum Aprilis in Diatriba præliminari ad Catalogos veteres Romanorum Pontificum, maxima cum ſolicitudine inquirunt Codices Acta Pontificum continentes, ab antiquiſſimis Scriptoribus tradita, fidendumque in hac parte Latinis potiùs, quàm Græcis Auctoribus proteſtantur, cùm illi Eccleſiæ Alumni propriùs dici poſſint.

Narrant præterea ſibi cùm Romam veniſſent anno 1660. & cum Viris eruditione præſtantibus conſultò de Geſtis Pontificum ſermonem inſtituerent, vt de eorum Auctore quid certiùs indagarent, apprimè laudatum fuiſſe librum, *Pontificale* appellatum;

tum, ex quo vitæ Pontificum editæ ſunt ab Aloyſio Lippomano Tomo V. Vitarum Sanctorum Patrum vſque ad Sanctum Felicem II. Et tempora Conſtantij Imperatoris, quæ & in Tomis Conciliorum ſaltem vſque ad Gregorium M. allegantur, continuanturque deinde ab Anaſtaſio Bibliothecario, & alijs, paſſimque in Annalibus laudantur.

Inter alios, quos colere, & familiariùs adire confueuerant, fuit, vt ipſi teſtantur, Eruditiſſimus ac Clariſs. vir Lucas Holſtenius tunc temporis Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, qui, vt eorum literariam ſolicitudinem temperaret, vel promoueret, obtulit illi Catalogum Summorum Pontificum ex antiquiſſimis membranis Palatinis Vaticanæ Bibliothecæ deſcriptum, & vſque ad Stephanum III. ſiue ad tempora Pipini, & Caroli M. Regum Francorum deductum. Verùm hoc ſedulò fideliſſimèque tranſcripto; cùm in Regia Auguſtiſſimæ Chriſtinæ Reginæ Svecorum Bibliotheca verſarentur, alium ibi, & quidem peruetuſtum Catalogum reperierunt vſque ad Felicem IV. & ad tempora Iuſtiniani Imperatoris productum. Cùm itaque tertium quendam longè melioris notæ Catalogum haberent, ex Cæſarèa Bibliotheca depromptum, qui ad initium Liberij Pontificis, & tempora Conſtantij Imperatoris deducitur; cenſuêre in editione illa menſis Aprilis primo loco Cæſa-

reum magno charactere exaratum proponere; ſecundò, quem ex Regia Bibliotheca deſumpſerant, ſed paruo Charactere conſpicuum: omiſſo Vaticano tanquam crebris erroribus, mendiſque ſcatente. Aſſerunt in hoc Tomo prædicti Scriptores Hiſtoriam eiſdem Catalogis contentam latiùs explicari in alijs Codicibus MSS. de vitis Pontificum vſque ad Stephanum III. & Pipinum & Carolum M. protenſis, quorum alterum fuiſſe exiſtimo, quem vidiſſe ſe narrat Labbeus in Damaſo, illumque vt optimæ notæ decantat; cenſetque Anaſtaſium tunc temporis, vel nondum natum, vel ad Summum ex infantia egreſſum fuiſſe. Haſce vitas ab Anaſtaſio Bibliothecario vſque ad Nicolaum I. continuatas, & à Guilielmo Bibliothecario vſque ad Martinum V. deductas autumant: docentque Codices MSS. pro titulo in fronte præſeferre *Geſta Pontificum*: quibus infraſcriptæ Damaſi, & Hieronymi Epiſtolæ præponuntur.

Hieronymi Presbyteri ad Damaſum
Papam Vrbis Romæ.

*BEatiſſimo Papæ Damaſo Hieronymus. Gloriam Sanctitatis tuæ noſtra humilitas deprecatur, vt ſecundùm Apoſtolicæ Sedis authoritatem,*

*quam*

*quam cognouimus per tuam Sanctitatem gubernari, actus Geſtorum à B. Petri Apoſtoli Principatu vſque ad veſtra tempora, quæ ſcilicet in Sede tua geſta ſunt, nobis per ordinem paucis enarrare digneris; quatenus noſtra humilitas ſentiens recognoſcat, quis meruerit de Epiſcopis ſupradictæ Sedis Martyrio coronari, vel ſi quis contra Canones Apoſtolorum exceſſiſſe cognoſcatur; ora pro nobis Beatiſſime Papa.*

## Damaſi Papæ.

Ad Hieronymum Presbyterum Damaſus Epiſcopus Vrbis Romæ Hieronymo Presbytero.

G*Audet Eccleſia tuo fonte iam ſatiata, & amplius ſitit curioſitas temporum Sacerdotalium, vt quod dignum eſt cognoſcatur, quod indignum reſpuatur. Veruntamen geſta Pontificum, quæ potuimus reperire in noſtræ Sedis ſtudio ad tuam Charitatem gaudenter direximus. Ora pro nobis ad S. Reſurrectionem Frater, & Compresbyter: vale in Chriſto Deo & Domino noſtro; Dat. X. Kal. Iunij, & accepta Kal. Octobris Miſſa de Roma Hieroſolymam.*

Porrò primum Catalogum bipartitum exponunt. Primam eius partem à S. Petro ad S. Vrbanum Pontificem & Martyrem Anno 230. productam Sancto Anthero Papæ adſcribendam eſſe

arbitrantur, cùm is geſta Martyrum ſumma cum ſedulitate exquiſierit, antequam ad Pontificatûs munus aſcenderet, eaque in Eccleſiæ Scrinijs condiderit. Secundam verò, quæ initium facit à Sancto Pontiano, S. Iulio Pontifici aſſeuerant; cui deinde ſucceſſit Liberius, eiuſque tempore vetus hic index ſeu Catalogus Romanorum Pontificum conſcriptus fuit, vt ipſi ſentiunt cum Dionyſio Petau. lib. 5. *Ration. temp.* cap. 5. quem apud ſe habuiſſe aiunt; mox hæc habent: *Poſt obitum Liberij conſtitutus eſt Pontifex S. Damaſus, qui rogatus à S. Hieronymo, Geſta Pontificum, quæ potuit reperire in ſuo Sedis ſtudio, ad eum direxit.* Quæ Damaſi verba arbitramur intelligenda de iam indicato Catalogo vſque ad Liberium eius Deceſſorem deducto. Notandum hìc eſt, præfatos viros Epiſtolas ſupra allatas Damaſi, & Hieronymi tanquam genuinas admittere. Sed de his plura nobis inferiùs dicenda, quùm de alio ipſorum Iudicio ſermo erit.

Ad ſecundum deinde Catalogum, ad Regium videlicet deſcendunt, eùmque conſcriptum volunt tempore Ioannis I. & Felicis III. ſiue vt alij malunt, IV. qui Annis 523. & 530. floruerunt. Concludunt denique priorem Catalogum neutiquam à S. Damaſo conſcriptum fuiſſe, ſed dumtaxat approbatum. Atque hoc eſt prædictorum

viro-

virorum iudicium de Authore Vitarum Pontificum in Tomo I. Menſis Aprilis in principio.

Sexta opinio eſt Cl. V. Petri Lambecij Cæſaris Hiſtoriographi & Bibliothecarij; is enim Anno 1669. ſecundum Librum Bibliothecæ Cæſareæ Vindocinenſis edidit, in quo pag. 924. citat Librum Pontificalem, ac ſuam profert opinionem, quam prout ipſe exarauit, exponimus.

Hiſtoria Pontificum Romanorum, *quæ vulgo quidem attribuitur* Anaſtaſio S. R. E. Bibliothecario, *in hoc autem & alijs quatuor* Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Codicibus MS. adſcribitur S. Damaſo Papæ; *nempe propter* duas *præfationis loco illi præfixas* Epiſtolas, *quarum exempla hîc exhibeo*.

Beatiſſimo Papæ Damaſo Hieronymus.

GLoriam &c. Sed iam nos has Epiſtolas paulo ſupra retulimus. Subdit poſtea Lambecius. *Propter has igitur* duas Epiſtolas, *quæ non ſolùm in iam memoratis* Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ, *verùm etiam aliarum Illuſtrium Bibliothecarum Codicibus quibuſdam MSS. Hiſtoriæ iſtæ de Vitis Pontificum Romanorum præfixæ ſunt*; Creditum à nonnullis eſt, omnium illarum vitarum, quæ eo opere continentur à S. Pe-

Petro *Apoſtolorum Principe vſque ad* S. Damaſum, *ipſum* S. Damaſum *eſſe auctorem. Sed reclamant alij obſtare auctoritatem* S. Hieronymi, *vtpote qui in Libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, omiſſâ hiſtoriæ iſtius mentione,* de S. Damaſo *nihil aliud ſcribit, quàm hoc :* Damaſus Romanæ Vrbis Epiſcopus, elegans in verſibus componendis ingenium habuit, multaque, & breuia opuſcula heroico metro edidit, & propè octogenarius ſub Theodoſio Principe mortuus eſt. *Huc etiam accedere aiunt, quòd non ſolùm* ſtylus *eiuſdem Hiſtoriæ, totaque forma, & ſeries orationis, tanquam inculta, rudis, & impolita, ab Epiſtolis alijsque monumentis* S. Damaſi *valde diſcrepet, verùm etiam Hiſtoria ipſa multis* Chronographicis erroribus, *& incertis ac à veritate alienis aſſertionibus referta ſit. De qua celebri controuerſia etſi aliàs prolixiùs acturus ſim, paucis tamen hîc in anteceſſum indicabo, in quam inclinem ſententiam. Veriſimile nimirùm mihi videtur* primam *Hiſtoriæ iſtius de Vitis Pontificum Romanorum originem non tantùm* S. Damaſo *multò* eſſe *antiquiorem, verùm etiam indè* à prima Notariorum S. Sedis Apoſtolicæ per S. Papam Clementem I. inſtitutione *deriuandam & repetendam eſſe. Cùm enim horum* Notariorum *præcipuum munus fuerit* Geſta Sanctorum Martyrum *ſolicitè & curioſè per-*

*quirere, & diligenter annotata in Eccleſia recondere, ſimul etiam tunc neceſſariò cœperunt ſcribi* vitæ Romanorum Pontificum *inſtar ſimplicis alicuius Catalogi, quò compendioſè indicaretur cuiuſque Nomen, Patria, Pater, Tempus Pontificatûs, Ordinationes, Conſtitutiones, Obitus, ac Sepultura, & Ceſſatio Epiſcopatûs vſque ad ſucceſſionem noui Pontificis. Poſt libertatem autem Eccleſiæ Chriſtianæ,* ab Imp. Conſtantino Magno *promulgatam, vtì paulatim creuit Eccleſiæ Romanæ ſplendor & opulentia, ſic etiam* Catalogus *ille euaſit amplior & grandior, quoniam præter ſupra enumerata inſeri etiam illi cœperunt, quaſi cuidam* Rationario, *exſtructiones, inſtaurationes, & exornationes templorum, aliorumque locorum ſacrorum, vnà cum ſpeciali recenſione omnis Sacræ Suppellectilis, omniumque Donationum tam mobilium, quàm immobilium cum ſuis redditibus. Hic ergo* Catalogus, *qui, licèt diuerſis temporibus, & à diuerſis Auctoribus componeretur,* ordine *tamen,* & Stylo; *vt in aliarum ſolennium Tabularum continuatione plerumque fieri ſolet, vbique ſibi erat ſimilis, latuit reconditus* in Tabulario *ſiue* Archiuo Baſilicæ Vaticanæ S. Petri *Apoſtolorum Principis vſque ad Pontificatum* S. Damaſi. *A quo cùm* S. Hieronymus *per ſupra exhibitam* epiſtolam *petiiſſet, vt acta Pontificum Romanorum* à S. Petro vſque *ad ſua*

tem-

*tempora ſibi enarraret, curauit is antiquam iſtam hiſtoriam Pontificalem ex* tabulis Vaticanis *deſcribi*, & Româ mitti Hieroſolymam, *ideoque eam in reſponſo ſuo* ad S. Hieronymi *epiſtolam non appellat ſtudium ſuum, ſed Sedis Apoſtolicæ ſtudium. Sic enim reuera interpretanda ſunt hæc verba*: Tamen, quod geſtum eſt, quod potuimus reperire Noſtræ Sedis Studium, ad tuam Charitatem gaudentes direximus. *Ipſe igitur S. Damaſus non compoſuit hiſtoriam illam Pontificum Romanorum, ſed ſtudio Sanctæ* Sedis Apoſtolicæ inde à S. Clementis I. *temporibus ex diuerſorum annotationibus paulatim conflatam, publici tantùm fecit iuris, & cum S. Hieronymo communicauit, eamque ob rem haud mirum eſt, nullam eiuſdem Hiſtoriæ fieri mentionem á* S. Hieronymo *in Libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, vbi agitur de* S. Damaſo; *vtpote cùm is eam non compoſuerit. Vtinam autem etiam nunc ſupereſſet, vel ſi alicubi adhuc latitat, reperiri poſſet* genuinum, & incorruptum *aliquod exemplar iſtius Hiſtoriæ, quale à* S. Damaſo ad S. Hieronymum *miſſum eſt? cùm enim hoc opus iam memorato modo euulgatum, promiſcuè cœpiſſet deſcribi, & verſari in manibus omnium, varijs modis illud partim negligentiâ, & inſcitiâ Librariorum, partim autem imperitâ ac temerariâ addendi, & detrahendi licentiâ deprauatum, & interpola-*

*polatum eſt*, *vt etiam nunc ſatis manifeſtè cernitur.* *Cæterùm quod ad eiuſdem hiſtoriæ* continuationem *poſt tempora* S. Damaſi attinet, ea quid paulatim *à diuerſis* S. R. E. Bibliothecarijs, *tanquam* Tabularij *ſeu* Archiui Vaticani Præfectis, *prout quiſque ſub vno vel pluribus Summis Pontificibus vixit*, *compoſita eſt*, *obſeruatâ tamen quantum fieri potuit ſimilitudine* ordinis, & ſtyli, *quibus antiquiores eiuſdem Scriptores ante* Sancti Damaſi *ætatem vſi fuerant*. *Celeberrimus autem omnium iam memoratorum Continuatorum* eſt Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius, *qui Sæculo poſt Chriſtum nono floruit ſub Papa* Nicolao I. Hadriano II. & Ioanne VIII. *Et ſecundùm Card. Baronij Chronologiam*, *vitam produxit vſque ad annum ferè* 886. *Quòd enim* ſolus Anaſtaſius *non ſit Auctor totius iſtius continuationis*, *ſatis patet ex antiquis illis Codicibus*, *qui ſine vlla controuerſia ante ipſius ætatem ſcripti ſunt*. *Cuiuſmodi fuit ille Codex*, *quem R. P.* Philippus Labbeus *in diſertatione de Scriptoribus Eccleſiaſticis teſtatur ſe vidiſſe*, *tempore* Imp. Caroli Magni *exaratum*, *in quo Vitæ illæ Romanorum Pontificum* S. Damaſo Papæ *iam tum tribuebantur*, *antequam aut natus eſſet* Anaſtaſius, *aut ſaltem ex primæ infantiæ crepundijs emerſiſſet*. *Eiuſdem generis eſt etiam præſtantiſſimus ille*, & *collatu digniſſimus Codex manuſcriptus* Ambra-

ſianus, *de quo in præſens agitur; vtpote cùm tam ex Scriptura, quàm aliјs circumſtantiјs certò conſtet, eum ad* Imp. Ludouici Pij *tempora pertinere. Pertingit autem ibi* Hiſtoria Pontificum Romanorum *tantùm vſque* ad Papam Stephanum Secundum, *vel vt aliј ſupputant*, Tertium, *qui A. C. 752. electus eſt, & A. 757. obiјt vltima vitæ ipſius verba ſunt ibi hæc*: Et annuente Deo Rempublicam dilatans, & vniuerſam Dominicam plebem, videlicet rationabiles ſibi commiſſas oues, vt bonus Paſtor, animam ſuam ponens, omnes inſidias eruit inimicorum, curſumquè conſummans (interea renouauit in atrium ante fores B. Petri Apoſtoli, qui Quadriporticus dicitur; columnas marmoreas octo miræ pulchritudinis ſculptaſque deſuper quadris compoſuit, & æreum deſuper conlocauit tegumen: fecit autem, & iuxta Baſilicam B. Petri Apoſtoli, & ab alia parte B. Andreæ Apoſtoli, in loco qui Muſileus appellabatur, Baſilicam in honorem S. Petronillæ, quæ prædicto benigniſſimo Pipino Regi in Francia ſpoponderat, vt B. Petronillæ corpus ibidem conlocaret, vbi poſuit caniſtra argentea multa, & ornamenta alia pluraquè dedicauit:) & omnia vtiliter perficiens, Dei vocatione vitam finiens, ad æternam migrauit requiem. Qui fecit ordinationem per menſem Martium, Presbyteros II. Diaconos II. Epiſcopos

per

per diuerſa loca numero XV. (& dum in Francia eſſet poſitus; Rodigango Sanctiſſimo Epiſcopo Pallium tribuit, & Archiepiſcopum ordinauit). Qui etiam ſepultus eſt in Baſilica Beati Petri Apoſtolorum Principis V. Kal. Maij Indictione X. & ceſſauit Epiſcopatus menſem vnum dies V. Hucuſque hiſtoria illa de vitis Pontificum Romanorum, quæ in ſupra memorato Codice MS. Ambraſiano primum locum obtinet.

Coniecturam præallegatam Petri Lambecij, nempè quòd Vitæ Pontificum, quamuìs diuerſis temporibus deſcriptæ, ſimilem tamen ſtylum præſeferre poſſint, optimè adſtruit Clariſſimus Vir Raphael Fabrettus in explicatione Fragmenti ſuæ inſcriptionis ad Fratrum Arualium Collegium pertinentis; vbi nedum formarum ſcribendi, ſed ipſius characteris identitatem per longum tempus retentam oſtendit in ſuis Inſcriptionibus dum hæc ſcribimus quantocitiùs in publicam Lucem è domeſtico Vrbini Muſæo prodeuntibus.

Septimam opinionem patrocinatur Clariſſimus Vir Emmanuel à Schelſtrate, qui in libro Antiquitatis Illuſtratæ Antuerpiæ edito Anno 1678. Cap. 2. Diſſertationis præuiæ, pluribus Succeſſorum Petri vſque ad Nicænum Concilium Chronotaxim expungit, qua occaſione ſupradictum primum Catalogum allegat, & præmemoratas Damaſi, &

Hieronymi Epiſtolas exhibet vnà cum notis Henſchenij & Papebrochij, ac deinde omnia ad trutinam reuocat, libratque. Negat primò prædictum Catalogum ab Anthero confectum, & à Damaſo approbatum, licèt omnium antiquiſſimum credat, quod ex eo, veluti fonte, omnes alij corriuentur. Secundò contendit Epiſtolas Damaſi, & Hieronymi, aliaſque de Pſalmodia à M. Mileſio Sarazanio publici Iuris factas, & ab Henſchenio ad probandam aliarum de geſtis Pontificum ingenuitatem adductas, ſubiacere cenſuræ Eraſmi, qui Anno 1516. Baſileæ prædictas Epiſtolas de Pſalmis publicauerat, cenſuræque tenorem ſupra Epiſtolam Damaſi ad Hieronymum refert, & is eſt: *Clarius eſt, quàm vt admoneri debeat, hanc Epiſtolam eiuſdem eſſe, cuius eſt ea, quæ proximè ſequitur, & eâdem febri laborantis. Deum Immortalem! quæ fuit imprudentia hoc tribuere Damaſo!* Item ſuper Epiſtolam Hieronymi ad Damaſum, quæ ſic habet: *Qui ſperauit futurum, vt hæc Epiſtola, quâ nihil potuit fingi inſulſius, nec indoctius, nec infantius, à quoquam pro Hieronymiana legeretur?* Has Eraſmi cenſuras prælaudatus D. Schelſtratus ſcribit confirmâſſe Labbeum tom. 2. Collect. maximæ in notis marginalibus ad duas Epiſtolas editas à Sarazanio, vbi ſic: *Suppoſititiæ, apocryphæ, & ineptiſſimæ Viris doctis*

*doctis habentur, tantumque à ſtylo Damaſi & Hieronymi diſtant, quantum Cœlum à terra, & polus Antarcticus ab Arctico*. Infert ex his Schelſtratus contra Henſchenium, Epiſtolas Damaſi, & Hieronymi, ducto ex ſimilitudine argumento, eâdem labe ſordere, & apocryphas prorsùs eſſe, ac aſſerit præfatum Henſchenium ambas Epiſtolas ijs aſſimilare, quas de Pſalterio edidit Sarazanius, propterea ipſe Schelſtratus eaſdem improbat ex inculta ſtyli ratione, vtpote quæ à Damaſiana ſcribendi methodo longè differat: ponderàtque fragmentum Epiſtolæ Damaſi, illud ſcilicet: *Gaudet Eccleſia tuo fonte iam ſatiata, & amplius ſitit curioſitas temporum Sacerdotalium*: deinde ſic: *Si dixiſſet: ſitit curioſitas Sacerdotum, ſenſus fuiſſet optimus, ſed ſitit curioſitas temporum Sacerdotalium nec ſenſum reddunt, nec Damaſo Papæ adſcribi poſſunt, cuius elegantiſſima ſcribendi methodus à ſimilibus impoſturis eſt longè aliena*, vt colligi poteſt ex eius Epiſtolis per Lucam Holſtenium publicatis in Romana hiſtoria bipartita parte I. Vrget præterea atque aſſerit, quòd adhuc datâ, & admiſsâ Epiſtolarum veritate, nequaquam ex eo conuincatur, Geſta Pontificum ad Damaſum pertinere, cùm antiquior Catalogus ipſi adſcriptus, ille dici non poſſit, quem ab ipſo Hieronymus expoſtulauit. Tum ſic: *At in priori quærit Hieronymus*

*nymus*

*nymus à Damaſo Papa actus Geſtorum à B. Petri Apoſtoli Principatu vſque ad ſua tempora, & quæ in Sede Apoſtolica geſta ſunt, per ordinem paucis enarrari, vt agnoſceret*, quis meruerit de Epiſcopis ſupradictæ Sedis Martyrio Coronari. Vel ſi quis contra Canones Apoſtolorum exceſſiſſe cognoſcatur: *& ad hanc Hieronymi Epiſtolam reſcribit Damaſus*. Geſta Pontificum, quæ potuimus reperire in Noſtræ Sedis Studio ad tuam Charitatem gaudenter direximus: *quæ omnia clariſſimè indicant Catalogum Pontificum ab Hieronymo expoſtulatum, & à Damaſo tranſmiſſum continuiſſe* actus geſtorum, aut Geſta Pontificum, *in quibus eorum obitus & mortis genus breuiter adnectitur. Horum autem omnium nîl habet antiquus Catalogus. Vt nec prior pars S. Anthero adſcribi poſſit, qui traditur geſta Martyrum diligenter à Notarijs exquiſijſſe & recondidiſſe in Eccleſia, nec poſterior pars Notarijs aut alijs à Damaſo adhibitis, cùm nec Geſtorum nomine ſecunda indiculi pars venire poſſit, nec Geſta Martyrum contineat, quæ vltra duorum Pontificum martyria non attingit, adeoque nec Catalogus eſſe poſſit, quem Magnus Hieronymus expoſtulauit, aut Damaſus ad Hieronymum tranſmiſit, ſed ſi Epiſtolarum auctoritas ſuſtinenda foret, alius de Romanis Pontificibus Catalogus deſiderandus eſſet, Vbi Pontificum geſta, & Martyria plenius exponuntur*. Poſtea varias, & quidem non ineruди-

ruditas cenſuras afferens, probat priorem Catalogum eſſe illum non poſſe, quem S. Hieronymo expoſtulanti tranſmiſit S. Damaſus.

Examinat indè poſteriorem Catalogum ex inclyta Bibliotheca Auguſtiſſimæ Reginæ Svecorum depromptum, aitque habere annos Pontificum in pleriſque à priori Catalogo valde diſcordes; vnde elicit, liquidò patere ab alio elucubratum. Addit inſuper Auctorem huius Catalogi Conſules à Petro vſque ad Liberium à priori Catalogo mutuaſſe; tum acta ex varijs antiquorum monumentis excerpta ſub eiſdem Imperatoribus, ſub quibus prior Catalogus ordinatus erat, ſtatuiſſe, errore etiam in nonnullis retento.

Denique ad tertium Catalogum, nempe Vaticanum, accedens, poſtquam plura congeſſit, ſententiam ſuam ſtatuit hiſce verbis: *Enim verò non ex duobus, ſed tribus hiſce Catalogis Vitas Pontificum conſarcinauit Anaſtaſius Bibliothecarius, qui ex primo Catalogo poſuit Conſules vſque ad Liberium Papam, vitio tamen Exſcriptorum, in pleriſque mutatos, ex Secundo Catalogo mutuauit acta Pontificum à Petro vſque ad Felicem IV. omittens cum ſecundo Catalogo Conſules poſt Liberium, & cum eodem illos ponens in vita Ioannis I. & Felicis IV. cuius tempore Auctorem ſecundi Catalogi floruiſſe diximus; ex tertio autem Catalogo ſumpſit annos*

*Pon-*

*Pontificum, quos vnicè ex illo vitis ſingulorum præpoſuit. Vt patebit conſideranti. Et ex hiſce paucis mutatis, & additis Pontificale, quod ſub nomine Damaſi circumfertur, edidit quondam Anaſtaſius Bibliothecarius.* Hactenus Schelſtratus: atque hoc ipſius de hac controuerſia iudicium. Poſtmodum ijdem Clariſſimi Viri Henſchenius & Papebrochius præſenti nempe Anno 1686. ediderunt Propylæum ad acta Sanctorum Menſis Maij, quod Conatum Hiſtoricum ad Catalogum Pontificum denominârunt: cùmque Henſchenius editionis tempore è viuis migrâſſet, Papebrochius ſuperſtes eique adiuncti eruditi Viri eiuſdem Societatis IESV Franciſcus Baertius, & Conradus Ianingus Amicus noſter in prologo de vetuſtioribus Catalogis MSS. rurſus ſupradictorum trium Catalogorum hiſtoriam in Menſe Aprilis excuſſam enunciant, eamque altiùs examinant.

Scrutantes primi Catalogi Auctores, plures illum in partes diuidunt, primamque terminant cum S. Vrbano Pontifice Anno 230. Martyrium paſſo. In hac nullos Conſules bis repeti oſtendunt, quamuis ſub ijſdem, quibus ſedere cœperunt, quidam Pontifices vitâ functi, & Martyrio coronati fuerint. Eius partis iterum, vt ſupra diximus, ſi non Scriptorem, ſcribendæ certè Auctorem ſtatui poſſe cenſent S. Antherum Papam,

quem

quem Geſta Martyrum diligenter à Notarijs exquiſiuiſſe, ac in Eccleſia recondidiſſe notant.

Secundam partem à S. Pontiano conſtituunt; in qua maiora paſſim Pontificum elogia haberi, eoſdem Conſules repeti, dieſque ordinationis, & mortis Pontificum recenſeri obſeruant. Huius partis quatuor ſucceſſiuè Auctores fuiſſe conijciunt ex ſtyli diuerſitate noſcendos: quorum primus, vt ij tradunt, hanc partem vſque ad Sanctum Felicem produxit; Secundus tres tantùm huius Succeſſores adiecit. Quartus à Melchiade vſque ad Liberij primordia eoſdem protulit. De tertio ne verbum quidem. Quibus præmiſſis, aiunt veterem hunc Indiculum Romanorum Pontificum Liberij Papæ tempore fuiſſe contextum. Citántque iterum Dionyſium Petau. Lib. 5. Ration. Temp. Cap. 5. deinde plura loquuti de Damaſo, Epiſtolam eius vnà cum Epiſtola Hieronymi; Geſta Pontificum expoſtulantis, ad trutinam ſeueriorem adducunt, recedentes ab eo quod iam dixerant; his verbis: *Frequens communio literarum, & librorum inter hunc & Hieronymum faciebat non omninò incredibile videri hunc ipſum antiquiorem Catalogum petitum ab Hieronymo, eique à Damaſo miſſum fuiſſe, ſed quæ ad hoc probandum proferuntur Epiſtolæ, decurrunt ſtylo tam biulco, & inculto, vt iam pridem Viri aliqui eruditi, & nuper*

*Clariſſimus Schelſtratus in primo ſuæ Illuſtratæ Antiquitatis conatu, vtramque cenſuerit auctoribus tam cultis, quales ambo iſti Sancti fuerunt, non conuenire, & ipſi etiam quod à Damaſo Hieronymus requiſiuiſſe ſupponitur argumento minus quadrare, nec verò ante huius vetuſtiſſimi Catalogi exemplaria eas Epiſtolas reperit Henſchenius, ſed ante poſteriorem Catalogum, qui vſque ad Felicem IV. pertingit, & non vno loco deprehenditur interpolatus, nullam etiam earum rationem habendam putauit M. Mileſius Sarazanius I. C. Romanus, Vitam & opera S. Damaſi Papæ à ſe collecta edens Anno* 1638. *licèt præ oculis haberet, proferretque alias, quibus Damaſus ab Hieronymo petit pſalterium Græcæ fidei reddendum, & hic eidem quod petierat mittit. Illas igitur ſatis eſt in Aprili legi, vnde eas iam mallemus expunctas.*

Hactenus Papebrochius, & Collegæ, è quibus quis apertiſſimè non agnoſcat recedere, ac diuerſum omninò ſentire ab ijs, quæ in ſupra relato tomo Aprilis cum Henſchenio cenſuerant? ibi enim Epiſtolas Damaſi, & Hieronymi non modò non improbat, verùm etiam illarum ingenuitatem ſuadere, & adſtruere nititur, argumento deſumpto ex Epiſtolis Sarazanij perſimilibus, quas ibi adducit, approbatque, & hìc confirmat. Neſcio tamen quo pacto, quaue ratione, illas de geſtis Pontificum

Epi-

Epiſtolas impugnat tanquam apocryphas; *& has de Pſalterio recipiat*, cùm planè ſimillimam phraſim redoleant, vt ipſe iam in menſe Aprili indicauit: debuiſſet profectò nunc & eas de Pſalterio improbare, ac plenè D. Schelſtratio deferre, qui illas ex cenſura Eraſmi, & Labbei acerrimè inculcat; aſſeritque Henſchenium Eraſmi cenſuram fugere; Tum ex eo pergit arguere, quòd Epiſtolæ Damaſi, & Hieronymi eodem ſuppoſitionis vitio laborent: *Adeoque* ( inquit ) *nec iuuari poſſint aliæ duæ Epiſtolæ nunc primùm publicatæ, quæ dum fatente Henſchenio, à Mileſio editis planè ſimiles exiſtunt, & ſimilis ſuppoſitionis indicia non obſcurè præſeferunt*. Itaque Papebrochius ſentiens cum Schelſtratio quoad Damaſi, & Hieronymi de Geſtis Pontificum Epiſtolas, deberet vtique eodem argumento vti contra Epiſtolas de Pſalterio, quas cùm ſimiles faciat in Aprili, eâdem ſuppoſitionis, & falſitatis labe coinquinatas deprehendi conſtat. Sed iam ad octauam opinionem pergamus.

Porrò opinionis iſtius Auctor eſt Florauantes Martinellus, Vir multæ eruditionis, qui in Bibliotheca Vaticana pluribus annis Scriptoris munere functus eſt. Is namque in ſua Roma ex Ethnica Sacra pag. mihi 409. ſecundæ editionis, fuſiùs quàm cæteri, hanc diſſertationem expendit, aſſeritque, librum iſtum, qui retroactis ſæculis circumferebatur

continebatque MSS. Pontificum vitas, aliquos Pontificale, pleroſque Damaſum Papam, plures Petrum Guilielmum Bibliothecarium, alios Pandulphum Piſanum, nullos vel paucos Anaſtaſium Bibliothecarium appellâſſe. Poſtea ſubdit Anno 1602. Moguntiæ impreſſum prodijſſe cum Anaſtaſij titulo ex exemplari, quod tranſcribi curauerat M. Vvelſerus Auguſtanæ Reipublicæ Duum-vir.

Verùm quia huius libri controuerſus eſt Auctor, imò ex eo quòd multi iſtiuſmodi Libri Auctorem Anaſtaſium non eſſe arbitrentur, non nullis rationibus, & coniecturis tam alta è caligine veritatem educere, & luci ſuæ reſtituere conatur.

Prima ratio, quæ pro Anaſtaſio adducitur, deſumpta eſt ex præfatione ad ipſum Librum Anaſtaſij, vbi redditur cauſa, cur huiuſmodi Liber Anaſtaſij titulo fuerit inſignitus; quia videlicet *Stylus, totaque ſcribendi ratio, ordo, & methodus earum Vitarum, quæ poſt B. Damaſi vitam in hoc Codice extant, omninò conſentire videtur cum phraſi, vniuersâque ſcribendi ratione, quæ eſt in Vitis prioribus, Damaſo hactenus inſcriptis.* Allatis obſeruationibus opponit idem Martinellus, nullibi probari à Vvelſero ſtylum præcedentem, & ſubſequentem Damaſi vitam fuiſſe Anaſtaſij.

Notandum verò hìc eſt, Martinellum perperam exiſtimâſſe Anaſtaſium à M. Vvelſero typis mandatum

datum fuiſſe, cùm illum Ioannes Ruſſeus Nouiomagenſis è Societate Ieſu imprimi curauerit, vt ſupra fusè demonſtrauimus.

Secundam rationem ad probandum prædictum Codicem malè tribui Anaſtaſio Martinellus eâdem præfatione deducit, vbi eius libri exemplar tranſcriptum dicitur à Vvelſero ex Codice Vaticano: additurque hoc idem tradere Cardinalem Baronium Bibliothecarium Anno 303. num. 125. Ipſeque Martinellus eundem Codicem in Bibliotheca Vaticana ſignatum num. 3764. ſe vidiſſe teſtatur, in quo, vt in alijs ibidem exiſtentibus, nulla aderat mentio Anaſtaſij, ſed ſolummodo Damaſi Epiſtola ad Hieronymum præmittebatur: Subditque recenſeri hanc Epiſtolam à S. Iſidoro inter Canones Apoſtolorum; ex qua nemini dubium habendum arguit, Damaſum Auctorem fuiſſe, atque adeo Vvelſerum non debuiſſe Vaticani Codicis fide diuerſum Auctorem præſtare, vel hunc aliorum Codicum auctoritate, dubijſque rationibus confirmare; etiamſi ſpuria ab aliquibus ipſa Epiſtola exiſtimetur.

Tertia, qua vtitur, ratio tota eſt in adducendis pluribus Scriptoribus, qui Damaſum Vitarum Pontificum Auctorem faciunt, ac vltra Trithemium, Platinam, Panuinium, & Landulphum de Columna ſuperiùs relatos, addit Blond. in Lib. I. Romæ

inſtau-

inſtauratæ cap. 41. vbi ſic: *Non leue teſtimonium habet vita B. Petri Apoſtolorum Principis à B. Hieronymo Presbytero, vt titulus præfert, ſiue vt aliqui volunt à Damaſo Papa ſcripta.*

Huc enim Hiſpanicæ Bibliothecæ elogium affert, Pontificum Vitas vſque ad ſua tempora Damaſo attribuens, addit inſuper auctoritatem Anonymi de Benuoglientis, qui Pij II. Pontificatui ſynchronus de Senarum Vrbis eiuſque Epiſcopatûs antiquitate ſcripſit, vbi ait: *Librum ſcriptum de Vitis Pontificum, qui & in Vaticana, & in nonnullis priuatorum Bibliothecis extat, Anaſtaſij non eſſe, multis, ijſque validis argumentis compertum habeo, multique ſtudioſi fuere, qui freti verbis Onuphrij Panuinij Viri alioquin doctiſſimi, librum illum ſe in Vaticana annis proximè elapſis legiſſe affirmantes, magna hilaritate eò tendentes ſpe ſua fruſtrati fuerunt.* Cogor autem hìc redarguere incuriam, turpemque lapſum Martinelli, qui citans Anonymum de Benuoglientis, cum Pio II. ſynchronum extitiſſe ait, poſtea verò fragmentum eiuſdem refert, in quo mentio habetur Honuphrij Panuinij, qui penè ſæculo Pio II. poſterior fuit. Præterea qua fide, quo teſte fragmentum illud cuidam de Benuoglientis adiudicet, neſcio: cùm Auctoris nomen omninò lateat, imò alterius eſſe conſtans opinio ſit, Senis præcipuè, vt mihi ſolicitè de hoc vndequaque

quæ-

quærenti teſtatus eſt Vir æquè doctus, ac nobilis Pyrrhus M. de Gabriellis, qui verba præallata legiſſe ſe ait in quodam libello prorſus Anonymo Senis impreſſo ſub Anno 1572. pag. 44. in nonnullis priuatis Bibliothecis extante, eumque attribui Cæſari Orlando Senenſi, quem Anno 1571. Romæ Procuratorem fuiſſe ob negotia Capituli Eccleſiæ Metropolitanæ Senenſis ex publico inſtrumento perſpicuum eſt. Quapropter huiuſmodi anachroniſmum, lapſumque ſilentio prætereundum non eſſe arbitrati ſumus, ne eâdem incuriæ notâ, qua Martinellum afficimus, nos à Lectoribus inuramur. Sed hæc obiter. Poſtremo Martinellus Paganini Gaudentij auctoritatem expendit in Diſſert. De Euangelio S. Marci, qui à Damaſo Papa Vitas Pontificum recognoſcit.

Quarto loco, cum Vvelſerus ideo priores Vitas Damaſo tribuendas non eſſe opinetur, quia ex ſtylo prorsùs incultæ, & inelegantes ſunt, Damaſus verò & ſoluta oratione elegantiſſimus ſit, & in texendis carminibus excellens: retorquet Martinellus in Anaſtaſij fautores argumentum, præcipuè cùm non vulgaris notæ Scriptores eundem in Diuinis Scripturis eruditum, & in Sæcularibus literis nobiliter doctum, Græcâque & Latinâ linguâ ſpectabilem eſſe teſtati fuerint.

Opponit quintò contra Anaſtaſium, quòd cùm ſaten-

ſatente Vvelſero, alijſque, prædictum opus multa continеat à veritate aberrantia, integriſque ac validis teſtimonijs deſtituta, præterea multi ſint chronographici lapſus, & pleraque ſecum pugnent; ex ijs omnibus infert Codicem hunc ab Anaſtaſij integritate nimium abeſſe: quem *Solertiſſimum* ad Annum 843. num. 32. & ad Annum 844. num. 11. *Candidiſſimum* Scriptorem vocat Baronius.

Sextam rationem deducit à Ioanne Tortelio in ſua Orthographia, vbi de Eccleſijs, alijſque Vrbis locis è Libro Pontificali excerptis plura referens; nullibi Anaſtaſij, ſed Damaſi, Petri Bibliothecarij, & Pandulphi Oſtiarij Lateranenſis vnicè meminit.

Septimò tradit à Matthæo Syluagio inter ſua Colloquia edita Venetijs Anno 1542. vbi pluries de Geſtis Summorum Pontificum agit, Petrum Lateranenſis Eccleſiæ Bibliothecarium Auctorem vocari. Subditque pag. 313. *ſiue ille Scriptor B. Hieronymus ſiue B. Damaſus Papa fuit.* Et inferiùs pag. 325. *Pandulphus autem Lateranenſis Eccleſiæ Oſtiarius, quod Petrus omiſerat Bibliothecarius habet.*

Octauam rationem eruit ex eo quòd opinio Tortelij, & Syluagij probari dicatur ex vetuſto manuſcripto dictarum Vitarum, notato in Bibliotheca

Vati-

Vaticana num 3762. de quo ſupra. In eo enim ſub vita Stephani II. grandioribus, ac rubris literis conſpicuus habetur hic Titulus: *Petrus Guilielmus Bibliothecarius. Apud Accium dum ibi moraretur anno Dominicæ Incarnationis* 1142. Vnde innui certò tenet, eundem Petrum Guilielmum vel Auctorem totius operis extitiſſe; vel Vitarum quæ ſequuntur à Damaſo vſque ad Gelaſium II. Compilatorem ſeu Correctorem.

Nonò ſuſpicatur magìs quàm aſſerit, Anaſtaſium ab eo diuerſum eſſe, qui Vitas Pontificum ſcripſiſſe dicitur, de quo in tertia opinione iam diximus.

Inſtat decimò, vrgetque, eò quòd phraſis Vitæ Nicolai I. quam Vvelſerus abſque controuerſia tribuit Anaſtaſio, contradicere omninò videtur cum ea, quæ ſequitur in Hadriano II. Guilielmo Bibliothecario attributâ. Ideoque cum vtraque haud multum ab antecedentibus Vitis ferè vſque ad Damaſum diſcrepet; vltimum ex eo certumque Pontificalis Libri Auctorem præfatum Guilielmum; non autem Anaſtaſium fuiſſe arbitratur.

Tandem allegat Petrum Halloix in annot. ad cap. 15. defenſionis Origenianæ, dicens, tantùm abeſſe, vt idem Petrus Anaſtaſio hoc opus tribuat, vt quinimò Deformatorem, ac fœdarum hallucinationum Collectorem appellet, quod non niſi temerè de integerrimi Auctoris candore dici poſſet.

Hæ ſunt Auctorum omnium opiniones, rationeſque, quas contra Anaſtaſium congerit Martinellus: eaſque vberrimo calamo expungit, ac nulli in ſtatuendo Codicis Auctore ſubſcribit: en eius verba: *Quis igitur erit huius Pontificalis Libri Auctor? perpendendo verba Epiſtolæ Damaſi*, Geſta Pontificum, quæ potuimus reperire noſtræ Sedis ſtudio, *credendum eſt, opus, Damaſi iuſſione, fuiſſe conſarcinatum ex traditionibus, & Scripturis Archiui, Cancellariæ, vel Bibliothecæ Apoſtolicæ per eiuſdem Sedis Miniſtros, qui Damaſi nomen operi indiderunt: ſic Bullæ à Pontificibus auctoribus, non à Datario compilatore nomen accipiunt. Item Pontificalis liber appellatur, quia Geſta Pontificum æternitati committit; ſic Martyrologium à Martyrum actis. Poſtea aſſeruatum in eiſdem locis ab eius Miniſtris continuatum fuit, tum cum in commune haberi cœptum, facilè fuit ſub Miniſtris, & Amanuenſibus, inſcitiâ, vel malitiâ, illud deturpare; tribuuntur enim Pontificibus Damaſi prædeceſſoribus multa commenta, vt obſeruauit Doctiſſimus Holſtenius; quæ quadringentis demum annis poſt Damaſum conficta fuere. Cumque lis ſit circa Auctoris perſonam, abſque controuerſia Miniſtrum Sedis Apoſtolicæ, certum eſt ante Damaſum ignorari compilatorem; & poſt Damaſum, nullum præter dictos Petrum Guilielmum Bibliothecarium, & Pandulphum Lateranenſem Oſtiarum bis*

*Pon-*

*Pontificiјs rebus geſtis operam nauâſſe, qui aliqua ex Anaſtasiј hiſtoria Eccleſiaſtica forſan deprompſerunt. Phraſim opus habet incultam, rudem, & impolitam, licèt vniformem, quia Cancellaria, Dataria, & ſimiles Officinæ S. R E. habent certam formulam & phraſim, licèt incultam, qua Officiales, & Miniſtri, alius alio purior, & luculenter vtuntur, vt cuique Romanam Curiam ſequenti notiſſimum eſt. Poſtremò non quærimùs an Anaſtaſius Bibliothecarius ſcripſerit Vitas Pontificum ſed inquirimus identitatem Codicis Autographi, cùm Liber editus à M. Vvelſero abhorreat ab Anaſtasiј ſtylo ex ſupradictis.* Qua de re ſic tandem concludit: *Cæterùm de Libri Auctoritate & fide hæc ſcripſit Paganinus Gaudentius ſupra citatus: Sed ſi non habeat Damaſum Scriptorem an propterea nullius erit Auctoritatis & fidei? At clam non eſt librum illum eſſe antiquum, & non contemnendæ notæ, cùm Bibliothecarius totum præpoſuerit, præfixeritque luculento operi de Vitis Pontificum, quod beneficio Vvelſeri hodie in manibus eruditorum verſatur. Quàm verò temerè neſcio quis dixit, omnes Scriptores cum de Pontificali libro Damaſi loquuntur, dicere,* fertur Damaſus ſcripſiſſe, *non ſic loquitur Bellarminus iam adductus, non ſic qui collegit tomos Conciliorum, non ita aliј.* Etſi verò ſatis clara ſit Martinelli ſententia, nihilominus eam ſummatim aliqua perpendentes iterum referemus.

Primo loco Librum, qui ſub *Pontificalis* titulo circumfertur, ex tribus ſupra relatis Catalogis confectus, iuſſione Damaſi ſcriptum fuiſſe opinatur, atque ideo ipſius nomen Libro præfixum exemplo Bullarum, quæ à Pontificibus Auctoribus non à Datario Compilatore nomen accipiunt: quod tamen perperam tradit, cum Datarius Bullas non compilet, ſed Abbreuiatores de Parco maiori, & Proſummator Literarum Apoſtolicarum, quæ duo munera multis iam ego ab annis exerceo.

Secundo Librum Pontificalis Amanuenſium inſcitiâ, vel malitiâ corruptum, ac deturpatum fuiſſe, cùm multa commenta, vt obſeruauit Holſtenius quadringentis annis poſt Damaſum confecta fuerint. Porrò hìc ego loqui Martinellum putarem de tertio Catalogo, videlicet de Vaticano, quem ab Henſchenio, & Papebrochio reiectum, omiſſumque vt mendoſum, retulit Schelſtratius. Quod ſi res ita ſe habet, quænam iſta multa commenta ſunt, cùm apud Schelſtràtium eundem videri poſſit? qua propter ſuſpicor valdè confundi à Martinello Librum Pontificalem, cum integra hiſtoria Romanorum Pontificum.

Tertiò aſſerit poſt Damaſum Compilatores Vitarum Pontificum fuiſſe Petrum Guilielmum Bibliothecarium, ac Pandulphum Oſtiarium Lateranenſem. Quod an ſufficienter ab ipſo probetur, necne Lector dijudicet. Quar-

Quarto Hiſtoriam hanc phraſim habere incultam, rudem, & impolitam, licèt vniformem. Id autem quàm immeritò aſſeueretur, ex his, quæ in pluribus Vitis Pontificum infra dicenda ſunt, liquidò demonſtrabitur.

Quinto denique ſe non inquirere proteſtatur an Anaſtaſius Pontificum Vitas ſcripſerit, ſed Autographi Codicis indentitatem, cùm Liber editus à Marco Vvelſero ab Anaſtaſij ſtylo nimis abhorreat. Concludit inde cum Paganino Gaudentio, licèt hic Liber non habuerit Scriptorem Damaſum, eius tamen fidei neutiquam derogandum eſſe, cùm non contemnendam antiquitatis notam præſeferat, eundemque Bibliothecarius præpoſuerit operi de Vitis Pontificum, quod Beneficio Vvelſeri in manibus eruditorum verſatur. Verùm in iſtiuſmodi conclnſione, quis perturbatam erroneamque Scriptoris huiuſce mentem non videat: cùm, vt ſupra innuimus, integram Rom: Pontificum ſeriem, hiſtoriamque Anaſtaſio attributam confundat cum Libro Pontificali, qui tantum priores Vitas per tria ſæcula ad Damaſum vſque complectitur?

## SECTIO SECVNDA

### *Quid obſeruandum, vt certior de ſtylo cenſura proferri poſſit.*

ANTEQVAM huius noſtræ aſſertionis momenta expendamus, aliqua de ſtylo eiuſque collatione ſunt prælibanda, præcipua quippe huius controuerſiæ ratio præter Auctoritates, in comparando ſtylo ſita videtur, cùm ij, qui iam dicti Codicis Anctorem Damaſum vel Anaſtaſium fuiſſe negant, id ex diuerſitate ſtyli conijciant, hunc ipſum cum cæteris eorundem Scriptorum operibus conferentes. Verùm cùm aliquis & inueſtigare, & conferre ſtylum conſtituit, arduum ſanè, ac non vulgaris ingenij opus aggreditur: nam ad hoc via difficillima eſt, cæteriſque periculoſior, atque eò magìs fallax, ac lubrica, quo generalior cenſura, iudiciùmpue profertur. Quapropter hìc obiter ad ſtyli varietatem, ſimilitudinemque ſecuriùs attingendam, ac certiùs dijudicandam, aliqua nobis tradere decretum eſt, diuerſa tamen ab eis, quæ ſcripſit Gaſpar Sciop-

pus

pus de Arte Critica, & Franciſcus Robortellus de arte, ſiue ratione corrigendi libros antiquos.

Enimuerò tria præcipuè intendenda, ac ſtyli cuiuſlibet collatione maturiùs animaduertenda ſunt. Primò ſcribentis ætas inſpicienda eſt, vtrum ſcilicet opus quod confertur, adoleſcens elucubrârit an vir, iunior an ſenior. Scriptor cùm iuuenis eſt, floſculis lepidiſque ornatibus indulgentior omnem propemodum orationem variegabit, ac multo acumine, ſalibuſque conſperget, decet namque exultantiùs loqui iuuenilem ſermonem, vt ait Plinius; grandæuus autem priora faſtidiens, grauiori, & virili ſanè ſcribendi methodo eminebit. Primo loco exemplum ſit nobis temporibus noſtris Torquatus Taſſus Poëta Italicus, qui Thuſco Idiomate Poëma compoſuit, quod inſcripſit: *Il Goffredo, ouero la Geruſalemme Liberata*. Is enim cùm adhuc ætate floreret hoc opus exarauit, creſcentibus verò annis illud ad trutinam reuocans, multà expunxit, multaque addidit, ac immutauit; verùm poëſeos amantes magìs quidem primum, quàm ſecundum opus probant, tanquam floridius. Hoc tamen in Poëſi contingere ſolet, quia illi potius annorum feruor, quàm iudicij maturitas contribuere videtur. In ſecundo verò caſu vbi firmum ac graue iudicium requiritur, aliud nobis ſuggerit exemplum Diuus Hieronymus, cui iam ſenio confecto ſubli-

ſublimiora rimanti, adeò humilia viſa ſunt opera, quæ iunior elucubrârat, vt illa omninò ſpreta recuderit. Et equidem cùm aliquando iam ſenex audiuiſſet, Commentarium in Abdiam Prophetam, quod adoleſcens confecerat, & obliuioni iam datum credebat, per manus hominum in Italia circumferri, obſtupefactus erubuit, & aliud elucubrauit ad cuius finem hæc ait: *In hoc Propheta & adoleſcentes luſimus, & ſenes præſumpſimus.*

Præterea dum ſtyli collationes inſtituuntur, ſcriptionis materiam priùs cognoſcere, ac bene perpendere oportet, videlicet an Hiſtorica ſit, Oratoria, aut Epica, ſiue Epiſtolaris, vel etiam alterius generis. Secundò, ſi Epiſtolaris materia ſit, quodnam genus Epiſtolarum redoleat. Tertiò ipſum idioma, Latinum præcipuè, an cultum, vel rude, aut barbarum ſit. Quarto, phraſis an concinna, aut incondita, & præpoſtera; an ornata vel ſimplex, an prolixa, ſiue Laconica videatur.

Porrò materies comparanda, ſi Hiſtorica ſit, Oratoria, vel Epica, cum alijs eiuſdem ſpeciei operibus conferri neceſſe eſt. Hiſtorica ſcilicet cum Hiſtorica, Oratoria cum Oratoria, Epiſtolaris cum Epiſtolari: ſi enim huiuſmodi generis elucubrationes alicuius ſcriptoris cum alijs eiuſdem, ſed diuerſæ ſpeciei quis comparet, maximam ſanè diſtantiam vnius ab altero ſtylo concipit, vt videre

eſt

eſt in Ciceronis Orationibus, ac Epiſtolis. Perperam igitur arguet à diuerſitate ſtyli Auctoris diuerſitatem. Siquidem vt collatio rectè procedat, à ſimili ad ſimile inſtituenda eſt, vt ex characterum collationibus quiſque ſimilitudinariè capere poſſet, in quibus ſi quis characterem v. g. rotundum cum curſiuo, vt aiunt, conferret, quam incongruè & ineptè id efficeret, nemo eſt, qui non videat.

Si autem quæ confertur materies Epiſtolaris ſit, quàm cautè ſolicitèque ſcrutari opus eſt. Adeo enim multa ſunt, quæ in huiuſmodi collationibus ingens æquiuocum pariunt, vt vllam plerumque de Auctore certitudinem attingere minimè valeamus. Hoc verò eâ de cauſa ſolet accidere, quia innumera propemodum ſunt, quæ in Epiſtolis tractantur. Recta autem ſcribendi Epiſtolas norma poſcit, quòd ſecundùm materiei qualitatem, forma ſtyli mutari debeat, qui tamen ſemper facilis & apertus, non autem putidus & perturbatus eſſe debet; cum ſtylus Epiſtolaris aliud non ſit, niſi colloquium, quod conſideratè cum illo habetur, cui de quo agitur negotium ſcribitur.

Immò ſi eodem tempore idem negotium diuerſis perſonis diuerſi gradûs ſcribatur, diuerſo ſtylo vti neceſſe eſt. Exemplum ſit, ſi quis aliquo munere donatus eſſet, idque alicui Principi vellet ſi-

gnificare, diuerſum certè ſtylum ſeruare deberet in huiuſmodi concinnanda Epiſtola, quàm in illa ad fidum amicum ſcribenda.

Arduum quoque, maximiſque plenum difficultatibus negotium agemus, ſi in Principum, & Magnatum Epiſtolis conferendis verſemur: id autem ideo euenire neceſſe eſt, quia Principes & Magnates, ac cæteri Viri ſiue Eccleſiaſticâ, ſiue Seculari dignitate conſpicui per interpoſitas perſonas ſcribunt, quas à Secretis ſiue ab Epiſtolis appellamus. Munus eorum eſt Literas exarare, quæ Dominorum nomine circumferuntur, & vim, auctoritatemque perinde habent, acſi ab ipſis immediatè conſcriptæ forent. Literis hiſce codices paſſim referti ſunt, vbi Regum & Principum miſſiuæ Epiſtolæ continentur, quæ tametſi proprio ſtylo ab eiſdem confectæ non ſint, minimè tamen id officit, quin & illis attribuantur: cum huiuſcemodi ſtyli diuerſitas ex Miniſtrorum diuerſitate prouenire valeat, quia ſub eodem, aut varijs temporibus Epiſtolas concinnârunt, ſiue concinnandis operam dederunt. Vnde nequaquam ille ferendus eſſet, qui ex eo quod aliqua Epiſtola, proprio ſtylo alicuius Regis conſcripta non fuerit, eam reijceret vt apocrypham, & ad ipſum Regem vllatenus pertinere negaret.

Cum huiuſcemodi conſiderationum ſeueritate in ferenda ſententia procedendum eſt, quando dubitatur

tur an aliqua Epiſtola nouiter,ac recens reperta certi Auctoris ſit nec ne, quoniam in ſtylo dignoſcendo, illud accidiſſe ſolet, quod in picturis, ad quas diſcernendas multum quidem experientia conducit, cùm ille qui ſcribit, ac qui pignit, quid peculiare habeat, quod faciliùs longo vſu, quàm arte dignoſcitur.

Sermo quoque & idioma præſertim Latinum an purum ſit, aut barbarum, an cultum vel humile in ſtyli collatione ſummopere rimandum eſt, vt innuimus ad notata per Gerard. Ioan. Voſſium in ſuo tractatu de vitijs Latini Sermonis,quàm enim difficilis ac fallax cenſura ſit, quæ ex Latinis dictionibus erui debet, oſtendit Olaus Borrichius in ſuis Cogitationibus de varijs Linguæ Latinæ ætatibus vbi euincit, nonnullas dictiones à Voſio damnatas, partim vitio prorſus carere, partim verò antiquiores longè eſſe, quàm Voſius credidit. Multa quoque de vitijs Linguæ Latinæ congeſſit Du Cange, in præfatione ſui magni Gloſſarij mediæ ac infimæ Latinitatis, ac præſertim num. 25. quo loci aſſerit Religionem Chriſtianam in Romanum ac Latinum orbem propagatam noua vocabula introduxiſſe; ex quibus quàm cautè in collatione ſtyli procedendum ſit, quiſque viderit.

His obſeruatis, prætermittenda, non eſt, vt iam diximus,phraſcos animaduerſio; num ſcilicet prolixa

ſit, aut Laconica: mollis aut aſpera: incompta, vel cincinnata? atque ita qui ſtylum comparat, ſanum, certumque, aut ſaltem valdè probabile iudicium profert; ſecus verò fallax, erroneum, ac ipſi ſibi nil conſtans.

Graui hac, immò fortaſſe maiori animaduerſione procedendum eſt, quando ab vno Auctore, opus iam à longa annorum ſerie illi attributum, auferendum eſt, quoniam eidem tot præcedentium ſæculorum, & temporum plenius edoctorum, vtpote viciniorum, iudicium fauet. Nec ſatis eſt ſtylus in apparentia, immò in ſubſtantia diuerſus; ſed validæ requiruntur probationes, vtpote ſolœciſmi, qui Amanuenſium errori tribui minimè poſſunt, doctrinæ error, aut mentis ſenſuum ineptia, denique argumenta, quæ tot hominum, qui præceſſerunt opinionibus præponderent. Abſque his rationibus ſimiles materiæ decidendæ non ſunt. Namque infirmo hoc inæqualis ſtyli fundamine, innumera tam Sacrorum, quam Profanorum Scriptorum opera, in dubium reuocari poſſent, qua quidem re grauium malorum ſemina in Eccleſiaſtica, ac Literaria Republica ſpargerentur. Sed his præmiſſis, iam tandem ad Codicis Anaſtaſiani comparationem accedamus.

SE-

# SECTIO TERTIA.

## *Generalis cenſura circa ſtylum de Vitis Romanorum Pontificum in Codice Anaſtaſiano.*

QVANTA profectò ſtyli diuerſitas ſit in Romanorum Pontificum Hiſtoria, facilè dijudicari poteſt à quocunque, ſi ſeriò, ac per otium eorundem Pontificum Vitæ perpendantur. Quapropter id nos pro virili demonſtraturi, ſeruato temporum ordine ac ſerie, cenſuram à Lino, primo poſt B. Petrum Pontifice, auſpicabimur.

Huius autem Pontificis vitam hìc ſubijciendam exiſtimauimus, vt ex ea ſequentium ſtylus dignoſci poſſit. Hæc verò ſic habet: *Linus natione Italus Regionis Thuſciæ ex Patre Herculano ſedit annos* 15. *menſes tres, dies duodecim, fuit autem temporibus Neronis à Conſulatu Saturnini, & Scipionis vſque ad Capitonem, & Ruſum Conſules; martyrio coronatur. Hic ex præcepto B. Petri conſtituit, vt mulier in Eccleſia velato capite introiret. Hic fecit ordinationes &c. ſepultus eſt &c.* Hæc formu-

la

la ſiue phraſis vſque ad Liberium obſeruatur, exceptâ vitâ Sylueſtri, quæ alijs prolixior eſt, ſed inconcinna, & in plurimas ſectiones diuiſa, quæ eiſdem vocibus incipiunt: vt. *Hic fecit*, *Hic conſtituit*, *Hic fecit conſtitutum*; *eodem tempore*; *eiſdem temporibus*: plures inſuper dictiones barbaræ occurrunt, vt *Palla linoſthima*; *argentum battutile*. *Alauandinæ gemmæ*; *dolaticum argentum*, *Amæ argenteæ*. *Medemni*, aliaque peraſpera longè ab æuo Sylueſtri ſemota, quo lingua Latina nondum confluentiâ Exterorum, & inuaſionibus corrupta, candorem penitùs non amiſerat.

Vita verò Liberij, bonum fluidumque ſtylum ſapit, vſque ad Syluerium incluſiuè. Propterea centum & octoginta annorum ſpatio, eumdem omninò ſtylum,earum Vitarum obtinuiſſe in aperto eſt; cum id temporis interuallum à Liberio; qui vixit ſub an. 352. ad Syluerium ſub 536. interceſſerit.

A Geſtis autem Vigilij, Syluerij Papæ Succeſſoris, vſque ad Martinum excluſiuè, mutationem aliquam ſtylus perpeſſus eſt, vix enim diuertit ab Euangelico, qui eſt ſtylus planus, & apertus, abſque vllo fuco, vlloque verborum delectu. Igitur cùm ad Summum Pontificatûs apicem anno 649. Martinum euectum habeamus, centum & nouem annorum decurſu alium ſtylum inualuiſſe fateri oportet.

Exin-

Exinde verò Vitam Martini meliori ſtylo confectam, atque eo ipſo, qui à Sancto Liberio vſque ad Vigilium deducitur, fluidiorem putamus. Inter cætera enim, formulam, initialem, quam in omnibus Vitis obſeruatam notauimus, mutatam habet, quod ex ipſius Vitæ tenore innoteſcet, qui talis eſt: *Martinus de Ciuitate Tudertina, Prouinciâ Thuſciæ natione Campanus &c.* (in alijs dicitur natione Romanus) *Sedit annos ſex, menſem vnum, dies viginti ſex. Huius temporibus Paulus Conſtantinopolitanæ Vrbis Epiſcopus inflatus ſuperbiæ ſpiritu aduerſus rectum S. Dei Eccleſiæ dogma audacter præſumpſit paternis definitionibus contraire: inſuper ſtuduit ad cooperimentum proprij erroris quibuſdam ſurreptionibus, vt & Clementiſſimo Principi typum exponere, qui Catholicum dogma deſtrueret*: Cum hac Martini Pontificis Vita concors videtur illa Eugenij eius Succeſſoris.

Vitalianus verò, qui Eugenium ſequitur ſub anno 656. ſtylum pariter Euangelicum, vt de Vigilio diximus, olet, quem vlteriùs continuatum animaduertimus vſque ad Cononem anno 687. ab hac luce ſubtractum, qua temporis intercapedine octo Pontifices continentur. Sergij Vita, qui in fine anni 687. Pontifex electus fuit, diuerſis interpolationibus referta eſt, vt pote, *Hic*; *Hic*; *Hic*. Cui Vitas Ioannis VI. Ioannis VII. Siſinnij & Gre-

gorij

gorij II. ſimiles facimus. Gregorij autem III. ſtylus ab alijs diſcrepat, cùm tot participijs careat, quibus prædictus Gregorius II. abundat, ac peculiari periodorum terminatione notanda ſit, veluti hac: *depoſitor, atque deſtructor, & prophanator, vel blaſphemus &c.*

Zachariæ Geſta, eodem ſtylo, àc præfati Gregorij III. deſcripta ſunt: quamuis diuerſis epithetis Pontificis nomen quandoque notetur v. g. *Sanctus Vir, Pontifex almificus, Beatiſſimus vir, Præcipuus Paſtor*. In fine autem ponitur: *creauit Preſbyteros*; cùm in alijs legatur *fecit*.

Stephanus III. qui geſſit Pontificatum anno 752. nobiliori ſtylo inſignis eſt, eidemque quædam epitheta ſingularia apponuntur, vt: *Sanctiſſimus Pater, Præcipuus Pater, Almificus Vir, Venerabilis Pontifex*. Et in fine legitur: *ceſſauit Epiſcopatus*. Huius quoque ſpeciei videntur eſſe Paulus, & Stephanus Quartus.

Geſta verò Hadriani I. rudi, malèque diſpoſito, hiulcoque ſtylo conſtant, ac longè ab alijs diuerſo. Occurrunt tamen, & peculiaria Pontificio nomini adiecta epitheta, nempe *Sanctæ recordationis Prædeceſſor*, (in alijs legitur; *Piæ memoriæ*) *Sanctiſſimus Præſul, Præcipuus Paſtor, Egregius Pontifex, Vicarius D. Petri, Almificus Paſtor, Ter beatitudo, Ter beatiſſimus*. Sequuntur & alia paſſim epi-

epitheta, Bonus Paſtor, & Pater, Præſagus Vir, Præcipuus Antiſtes, Præſul egregius, Eximius Sacratiſſimus Pontifex. Quæ ſanè non ita variè, fusèque in prædeceſſores Pontifices cumulata ſunt; habet quoque permulta barbarè dicta, & à Latini Sermonis legibus diſſona, veluti hc c quod vnum adducimus participium *abſtultas* ciuitates, pro *ablatas* acceptum. Demùm in calce huius Vitæ, vbi mors Pontificis annotari ſolet, phraſis eſt, quæ nullibi in antecedentibus Vitis legitur: nempe: *Vitam finiens ad æternam migrauit requiem*.

Vita Leonis Papæ III. qui vixit anno 795. ſtyli prioris eſt, plurimiſque & inſulſis digreſſionibus plena, ad nauſeam vſque repetitis, & his epithetis gaudet: *Præcipuus Præſul, Magnus & Præclarus Pontifex, hic autem Venerabilis, & Sanctiſſimus Præſul, Venerabilis Pontifex, Summus Pontifex, Beati Petri Clauigeri Regni Cœlorum, à Deo protectus, & Præclarus Pontifex: Qui Beatiſſimus Pontifex*. Tandem in fine Geſtorum habetur phraſis: *ex hac luce ſubtractus ad æternam migrauit requiem*. Quæ cum ſuperiori Hadriani I. concordat.

Stephanus V. qui vixit Anno 817. quamuis ijſdem tranſgreſſionibus ſordeat, ſtyli tamen melioris apparet.

Paſchalis & ſtylo, & digreſſionibus elegantior

eſt v. g. *In Sedem Apoſtolicam Pontifex eleuatus eſt, porrò & , Item, Iterum, Denique, Chriſti namque, Enim verò, Verùm enim verò, Præterea idem Summus & Orthodoxus, Hic Sanctiſſimus, & Coangelicus Præſul*. Poſtremò vbi mors narranda eſt, hanc phraſim habet: *Hic denique Diuinâ ordinatione defunctus eſt*, quem dicendi modum in alijs nullibi, (ni fallor) offendes.

Paſchali autem Eugenius II. in omnibus par eſt.

Excipit hunc Valentinus II., qui Anno Sal. 827. Cathedram Beati Petri conſcendit. Porrò huius Vita aliorum omnium, quæ in hoc volumine continentur elegantiſſima eſt, ſi illorum temporum in Latino Sermone barbariem conſideres, ibi enim & fluidioris ſtyli ſuauitas, & varietas figurarum, & crebrioris metaphoræ pulchritudo lectorem allicit; nec habet in principio vſitatam formulam electionis v. g. *Pontificali eſt ab omnibus electus in honore, & poſitus in Sede Apoſtolica. Sacratiſſimæ Sedis Rector, & in Pontificali poſitus eſt Throno, Summum conſecrauere Pontificem. Qui mox Almificæ Sedis culmen ſcandens B. Petri Apoſtoli, & Cœleſtis Regni Clauigeri*. Clauditur denique hac ſingulari, cultiſſimaque periodo: *Quibus multiplicibus bonis ornatus ad Cœleſtia Chriſto vocante corporis oppreſſus moleſtiâ, exitu pretioſo tranſiuit, atque cum deſiderabili beatiſſimique operis fructu ad con-*

*conſpectum Summæ Maieſtatis lætus aſcendit*. Quæ planè phraſis nullatenus alijs communis eſt.

Gregorius Papa IV. ad Pontificatum aſſumptus Anno 827. bonum quidem ſtylum habet, ſed non eiuſdem elegantiæ àc Valentinus. In eo ſunt hæc epitheta. *Paſtor eximius à Deo protectus & Præclarus Pontifex, Religioſiſſimus Papa, Sanctiſſimus Pater & Papa*. Quæ ferè cum alijs antecedentium Vitarum conueniunt.

Sergij II. Anno 844. Vitæ principium ad Vitam Gregorij comparatum dices inordinatìus, finem tamen ob digreſſiones eruditiorem.

Vita Leonis IV. ſub Anno 855. Gregorij IV. ſtylum redolet, quamuis fuſiori calamo deſcripta, ita vt à cæteris plurimum diſcrepare videatur: habet etiam hoc ſingulare, quod priuſquam propria ipſius Pontificis Geſta enunciet, aliqua de Prædeceſſore prælibat. Præterea cuique pio eximioque facinori ſemper addit: *Diuinâ inſpirante clementiâ, Chriſto ſolatiante, Chriſti ſolatiante potentiâ &c.* Epitheta autem parum, immò aliqua ab antecedentibus nihil differunt. E. g. *Inſignis & præclarus Antiſtes; Hic verò inſignis ac prudentiſſimus Præſul. item & alia: Præclarus Pontifex, Vniuerſalis Papa, ipſe à Deo præcipuus Antiſtes, & hic ſolertiſſimus Deo opitulante Catholicus, & Apoſtolicus Vir, Sereniſs. Præſul; Ter Beatiſs. D. Noſtro Leoni IV.*

Benedictus III. qui floruit Anno, 858. concordare videtur cum ſtylo Leonis IV. veluti in his: *Pontificatus Inſulâ perornârunt*, *Dei famulus*, *Chriſti Miniſter*, *Beatiſſimus Deique Omnipotentis Antiſtes*. Et in huiuſmodi reliquis.

His præmiſſis, rei ordo poſceret, vt Nicolai I. Hadriani II. & Stephani VI. Vitas examini pariter trutinæque ſubijceremus; At prius quàm ad id fuſiùs exequendum veniamus, Baronij iudicium de Hadriani Geſtis hìc interijcere cogimur, vt dicendorum ratio cohæreat, pateatque recipiendum nè ſit, an recuſandum. En igitur eius verba de Hadriani Vita ad Ann. 869. num. 78. *Hanc primùm accipe ab eodem Anaſtaſio, qui res geſtas Hadriani conſcripſit hoc ipſo tempore*, quibus eiuſdem Vitæ fragmentum adijcit, quod incipit: *His expletis &c.* Idemque hoc prolixè confirmat ad Annum 885. num. 7. apud me in Appendice, vbi ſic. *Porrò Anaſtaſij Bibliothecarij nomine iſta citauimus, eò quòd in eius Codice de rebus geſtis Romanorum Pontificum includantur, nec in vno volumine dumtaxat, ſed omnibus, quæ hactenus reperire potuimus exemplaribus. Qui autem res Anaſtaſij parum compertas habuerunt, putârunt ipſum cum Vita Nicolai finem ſcribendi fecisse, reliqua autem quæ in eius Codice reperiuntur, ſiue de Hadriano II. ſiue de Stephano VI. ſcripta, eſſe Petri Guilielmi, ſiue Guilielmi Biblio-*

*bliothecarij: ſed ſcias fuiſſe iſtam diuinationem Panuinij. Verùm cùm conſtet ſuperſtitem diù fuiſſe poſt Nicolaum Anaſtaſium, & adhuc vixiſſe tempore Ioannis Papæ Octaui, vt quæ de eo ſunt ſuperiùs recitata declarant, & ab obitu Ioannis VIII., vt vidiſti, vſque ad Stephanum hunc, de quo eſt ſermo, non niſi anni tres intercedant: haud adeo impoſſibile erit, iſta etiam de Stephano VI. ab eodem Anaſtaſio eſſe conſcripta, quæ (vt diximus) eò quòd eodem eius Codice includuntur, nomine Anaſtasij haud perperam putò, citare conſueuimus. Cùm præſertim nullus ſit Codex in Vaticana Bibliotheca vel extra (quod viderim) in quo Romanorum Pontificum Vitæ ſcriptæ legantur, qui habeant Guilielmum Bibliothecarium ab Hadriano II. vel Stephano VI. ſcribere cœpiſſe Vitas Romanorum Pontificum. Sed nec adeo repugnat, vt non poſſit eorum eſſe Auctor Anaſtaſius, eò quòd in Hadriano II. eiuſdem Anaſtasij ſumma cum laude mentio fiat. Nam non eſt nouum vt Auctor de ſe ipſo tanquam de alio in ſuis ſcriptis mentionem ingerat:* Atque hoc Baronij iudicium eſt, quod quidem inhærere memoriæ debet, dum Nicolai Pontificis Vitæ cum certis quibuſdam Anaſtaſij ſcripturis comparationem aggredimur, eam quoque ipſiuſmet fœtum eſſe arbitrantes.

SE-

## SECTIO QVARTA.

*Comparatio Anaſtaſiani ſtyli cum ſtylo Vitarum Nicolai I. Hadriani II., & Stephani VI.*

NICOLAI I. Vita, cuius tempore floruit Anaſtaſius Bibliothecarius, optimi ſtyli eſt, & quod noſtræ diſſertationis magis intereſt, cum alijs eiuſdem certis operibus, quo ad phraſim, & ſitum verborum, conuenit.

Hoc autem vt in aperto ſit, iuxta ea, quæ ſupra diximus obſeruanda,circa ſtyli comparationem; aliqua huius generis hiſtoria ex Anaſtaſio afferenda eſt: Propterea diligentiſſimè quibuſcumque Auctoris iſtius operibus perquiſitis, cùm inciderim tandem in Vitam Ioannis Eleemoſynarij apud Bollandum in Act. SS. Menſis Ianuarij die 23. quam inter tot alias, vnicam legi, hanc in prototypum comparationis adducerem. Verùm cùm illam ex Græco traduxerit Anaſtaſius, atque adeò non niſi interpres Leontij Auctoris extiterit, minùs rei noſtræ opportuna & accommoda mihi viſa eſt; quam-

uis

uis ipſe Anaſtaſius in Præfatione teſtetur ſe Græci idiomatis ordinem non ſeruâſſe, nec verbum verbo, ſed ſenſum ſenſui reddidiſſe.

Qua de re dum aptioribus Anaſtaſij ſcripturis deſtituimur, vti ijs cogimur, quæ non tam à ſtylo Vitarum diuerſæ, ac diſcordes eſſe videntur. En igitur duas eiuſdem Epiſtolas, quarum prioris tenor hic eſt: *Eccleſiaſticam Scripturæ ad multorum inſtructionem hiſtoriam induſtriæ tuæ promiſeram ex Græco me tibi ſermone quædam in Latinum verſurum eloquium. Dixeras enim & ſummâ veritate docente perbibueras, Eccleſiaſticam te ordiri non poſſe fidenter hiſtoriam, niſi vtriuſque linguæ quædam rerum geſtarum conſcripta ſeries ad tuam notitiam deueniſſet. Quapropter qui tantæ me imperitiæ recognoſco, vt nec ipſius linguæ meæ, in qua natus ſum, nè dixerim alienæ vim penetrare ſufficiam, ac per hoc nunquam interpretandi quacumque ratione conamen arripere præſumpſiſſem, conſentiens à Magiſtris reprehendi, quam te à prædicta torpore meo texenda hiſtoria remouere, ſatisfacere tibi ecce pro viribus maturaui.*

Secundæ verò, quæ ad Martinum Narnienſem Eiſcopum directa eſt, fragmentum tale eſt: *Quia cum Epiſcopatus apice Præpoſitura Sanctitati tuæ ob meritum Summæ Religionis B. Martini Monaſterij penès Vrbem poſiti, eſt à Summis Pontificibus delegata,*

gata,

*gata, hortari me viſa eſt, quatenus, quæ apud Græcos reperiſſem ex ijs, quæ B. Papæ Martino pro fide ac rectis dogmatibus acciderunt, in Latinum conuerterem ſtylum, quamuis alius ſit Martinus cuius cerneris cœnobio piè præeſſe, & alius cuius affectas ad liquidum accidentia noſſe*; Potuiſſet etiam hìc adijci particula Præfationis ad VIII Synodum cuius Auctor eſt Anaſtaſius, ſed eam comparationi noſtræ minus conſentaneam reputauimus; quamuis enim hiſtoriam contineat, nihilominus cùm celeberrimæ Synodo præuia ſit, ac Pontificem alloquatur, profectò cultiori ſtylo, puriorique idiomate debuit eminere, ſicuti reuerâ eminet. Sed iam ad Nicolai Vitam gradum facientes modicam ipſius partem hìc apponamus, vt non mediocrem inter ipſam, & Epiſtolas concordiam quin immò vniformitatem eſſe conſtet: *Nicolaus &c. Huius inſignis Beatiſſimi actus omnibus à primordio pueritiæ ſuæ fulſerunt, intactiſque moribus claruerunt. Tanta enim ſacrorum comptus erat pulchritudine operum, vt nihil ludis, nilque vt pueri ſolent inhoneſtè delectaretur. Vacabat autem patientiæ, & ſobrietati, fragrans humilitate, puritateque præcipuâ, Pater verò eius Liberalium cum fuiſſet amator artium, & nobiliſſimum polleret. ſomitem, cunctis* (alij legunt caſtis) *eum elementis, almificiſque ritibus imbuens literarum ſtudijs, & optimis artibus perornabat,*

*ita*

*ita vt nulla ſacrarum ſpecies remaneret diſciplinarum, quam internis conceptam viſceribus, ſuęque cognitioni traductam non haberet. Gliſcit autem membris, gliſcit & ſapientiâ clarus, modeſtiâ fretus, ſcientiâ decoratus, probabilium nempe morum, ſi quocumque viros conſpiceret loco concitus adhærere ſtudebat, illiſque gratulabatur opimè, cumque cum prudentiſſimo Patre ad quendam Beatiſſimum crebrò virum accederet, qui Sancti per illuſtrationem Spiritûs plura Fidelibus prædicabat, amplo eum aſſerebat in culmine aſcenſurum, decoris enim intimi magnitudinem intuens, mentiſque dulcedinem coruſcare, huius ordinatione ad Clericatûs perductus eſt ordinem, vt quod diuino ſenſerat nutu, futuris temporibus impleretur.* Hæc retuliſſe ſit ſatis, cùm ad plenam cenſuram edendam integras ſupradictas Epiſtolas ob oculos habere, ac diù perpendere oporteret. Interim quæ ipſe pro ingenij mei tenuitate, ocijque inopiâ, rimatus ſum, quæue non prætereunda putaui libens accipe. Præter alia leuioris notæ, quæ in Vita Nicolai I. voluminis lectio mihi ſuggeſſit; animaduertendum eſt, huius Vitæ Scriptorem vbique ferè adiectiua à ſubſtantiuis aduerbio, vel relatiuo, vel verbo ſeponere, qui ſanè dicendi modus Anaſtaſianæ Scriptioni valdè affinis eſt, vt in præmiſſis Epiſtolis Anaſtaſij videre eſt: præcipuè verò in his operis vtriuſque fragmen-

tis; & primo quidem prædictæ Vitæ, videlicet: Eccleſiaſticam *Scripturæ ad multorum inſtructionem* hiſtoriam, *ex* græco *me tibi* ſermone, *in* Latinum *verſurum* eloquium; *ac per hoc nunquam* interpretandi *quacunque ratione* conamen. *Quidquid* repertum *fuerit impolitum*. Deinde verò Epiſtolæ ad Martinum Narniæ Præſulem, nempe: *Quia cùm Epiſcopatûs apice* præpoſitura *Sanctitati tuæ etiam & à Summis Pontificibus* delegata, *in* Latinum *conuerterem* eloquium. Cuius cerneris cœnobio &c. Quæ fragmenta profectò inter ſe plurimum conuenire cuique fatendum erit. Perpendendæ quoque hîc eſſent digreſſiones Epiſtolæ Anaſtaſianæ, in quibus abuerbia poſtponuntur, vt, ille *quippè*, *iſte verò*, *pauci ergò*, *ſcio namque*, & huiuſmodi; quod adhuc & in Nicolai Vita obſeruabis; quare in comperto iam ſatis eſſe arbitror, illam Anaſtaſium ſapere, ipſique tribuendam eſſe, cùm peculiares, quamplurimaſque eius phraſis ac ſtyli notas præſeferat.

Verùm cùm plura hucuſque congeſta ſint circa Anaſtaſij ſtylum cum Vita Nicolai I., congruum eſſe crediderim ad alias Vitas accedere, nempe Hadriani II. & Stephani VI. Quibus in conferendis non parua nobis diſſentio erit cum Eminentiſſimo Cardinali Baronio, ac propterea ſententiam eius, quam ſupra attulimus, committen-

ten-

tendamque memoriæ admonuimus, huc reuocare opus eſt, vt rei veritas, quam vnicè indagare conamur è ſibi aduerſantibus, oppoſitiſque iuxta ſe poſitis opinionibus clariùs eniteat.

Vita igitur Hadriani Papæ II. ſi conferatur cum Vita Nicolai I. diuerſum proculdubio ab Anaſtaſio Auctorem habuiſſe quiſque concipiet. Nicolai enim Geſta crebrioribus, amplioribuſque epithetis gaudent, tum vberiori amplificatione trahuntur, idque etiam conſtantiſſimè ſeruatum habent, vt adiectiua à ſubſtantiuis aduerbio, vel relatiuo, vel verbo interpoſito ſecernantur, periodusque nomine ſubſtantiuo, vel adiectiuo claudatur.

Geſta verò Hadriani, tum etiam Stephani, præter quàm quòd ferè ſemper periodos verbo terminent, ſi digreſſiones intueamur, meliori arte inſtituta diſpoſitaque cenſebimus.

Sed vt quamplurima alia prætereantur, quæ longè diuerſos harum Vitarum Auctores arguunt, id nobis maximè contra Baronij ſententiam ſuadere videtur, quod in Hadriani II. Vita & quidem non ſemel, Anaſtaſius egregijs & ſummis laudibus efferatur, diſertiſſimuſque ac prudentiſſimus appelletur.

Hoc enim præter inueriſimilem, ac improbabilem Auctoris de ſe ipſo loquentis tumorem vanitatemque, videtur prorſus cum Anaſtaſij humi-

litate pugnare, qui ſemper modeſtiſſimè de ſe loquitur; vt plura eiuſdem loca teſtantur; & præcipuè titulus præallegatæ Epiſtolæ ad Ioannem Diaconum, nempe: *Chariſſimo Fratri Ioanni digno Chriſti Leuitæ Anaſtaſius exiguus in Domino ſalutem*. Immò & infra: *Quapropter* (inquit) *qui tantæ me imperitiæ recognoſco, vt nec ipſius Linguæ meæ, in qua natus ſum, ne dixerim alienæ, vim penetrare ſufficiam*. In literis pariter Martino Narniæ Antiſtiti datis eodem *exigui* titulo vſus eſt, immò humiliùs in præfatione ad Vitam S. Ioannis Eleemoſynarij ſe gerit, vbi ingenium ſuum *ingeniolum* appellat, ſuamque vt exiguitatem exprimeret Nicolao Pontifici vocem *hanc tantillitatis* vſurpat. Inde autem quo ad ſtyli bonitatem inter Hadrianum II. & Stephanum VI. vix vllum diſcrimen concipi poteſt. At ſi aliqua maior ſtyli elegantia, fluidumque per omnia curſum, etiam in ordinationibus Eccleſiæ factis (qui in alijs narratorius & quandoque hiulcus eſt) nec non figuratum hinc inde ſcribendi modum ſpectaueris; Hadrianus præferendus videtur.

Vita verò Stephani VI. ſi comparetur cum Vita Nicolai I. ſtylo quidem eſt vniformis, ſed phraſi ornatior, fluidiorque: vtraque tamen id commune habet, quòd virtutes Pontificum poſt longiorem enarrationem in epilogum redigit, v. g. in Nicolao:

Erat

*Erat autem aſpectu pulcher, formâ decorus, doctus in verbo, loquelâ humilis, actu præclarus.* In Stephano pariter ſic: *Erat enim corpore caſtus, animo beneuolus, vultu hilaris, eloquio prudens, opibus largus, ingenio facundus, mœrentium conſolator &c.* Habetur & illud in eodem Stephano: *Sanctiſſimus Papa, & omnium vitiorum fortiſſimus expugnator.* Quod in Nicolao paululùm mutatâ phraſi ſic legitur: *Solertiſſimuſque vitiorum corrector.* In deſcribenda autem Pontificis electione, quo ad materiem, eundem modum inire comperimus.

Ex his igitur, quæcunque fuerint, animaduerſionibus Vitam Nicolai I. neutiquam ab Anaſtaſij ſtylo differre ſatis perſuaſum putàrim, ac propterea genuinam ipſius operam eſſe cenſendam: Contra verò, Vitas Hadriani II. & Stephani VI. quæ prædictas ſequuntur, non parum cum ſtylo eius Auctoris pugnare, ideoque Mineruam alienam ſapere, atque alteri quàm Anaſtaſio tribuendas. Verumtamen cùm Eminentiſſimus Cardinalis Baronius, vt ſupra innuimus, aliud omninò diuerſum ſentiat, aſſeratque eas Vitas vt aliæ priores, eſſe Anaſtaſij, grauiſſima, & penè ineluctabili auctoritate ſuâ id aſſequitur, efficitque, vt viri tanti iudicio, an contraire, an potiùs ſtare debeam, incertus ſim. Tuum ſit ergò, erudite Lector, opinionum alterutri palmam, ac primas dare, dum

ſatis

ſatis ſuperque mihi futurum eſt, & ſi non attigerim veritatem, aliquem ſaltem ad eam attingendam, aucupandamque lapidem mouiſſe.

## SECTIO QVINTA.

### *Comparatio aliarum Vitarum cum ſtylo Nicolai.*

FACTA ſuperius eſt comparatio cum ſtylo Anaſtaſiano, & Vita Nicolai I. deinde cum Vitis Hadriani II. & Stephani VI. tum etiam vniformitas, ac diuerſitas inter has pluribus animaduerſa, aſſertaque: ſupereſt modò ad pleniorem huius voluminis, ſeu libri Pontificalis, eiuſque Auctoris indagationem, cum cæteris antecedentibus prædictam Vitam Nicolai I. conferre, & inquirere, an, ſicut iſta tribuitur Anaſtaſio, aliæ quoque Vitæ tribui iure poſſint. Hoc autem vt eâ, qua par eſt, breuitate facilitateque aſſequamur, præpoſterus ordo tenendus eſt, & à Nicolao I. ad Prædeceſſores eius Pontifices retrogradiendum. Quibus denique perluſtratis, à quonam Pontifice Anaſtaſius Hiſtoriam hanc Roma-

norum Pontificum ſcribere incœperit; & quot eorum Vitas ſcripſerit, aperietur.

Primò igitur ante Nicolaum I. legitur Vita Benedicti III. quæ plura cum illa Nicolai communia habet, præcipuè quoad adiectiua, interiecto paſſim aduerbio, vel relatiuo, aut etiam verbo, à ſubſtantiuis diſiuncta. Atque vt ea quæ dicimus oculo teſte mens capiat, en huius Vitæ fragmentum: *Beatus vir iſte dilectiſſimis viſceribus editus, ſydereo pollens rore creſcenſque celeriùs diuinorum ſtudio apicum, Patris ad erudiendum arbitrio traditur*. Item aliud: *Euidenter autem in eo diuina permanere ſapientia cognoſcebatur, quia largifluis, puriſque eius omnes fauebat affectibus, & luce clariùs perornabat*. Quin & alterum: *In Sancta illum conſtituit Romana Eccleſia Subdiaconum*. His adde illud: *Qui illum pro feliciſſimis actibus diligens ſuperno compunctus nutu cœleſti cum titulo ingenti presbyterum conſecrauit honore*. Poſſent & alia plurima adduci, quæ Lectori obſeruanda relinquimus, nè nimia prolixitate faſtidio ſimus. Non parum etiam vniformitatis, nè dicam identitatis, inuenies in digreſſionibus, veluti in hac: *Sed quia cuncta non ſufficimus per ordinem enarrare, ad ea quæ diuerſis Sanctorum locis obtulit, extendere calamum ſtudeamus*: Quæ ferè eadem eſt ac iſta in Nicolao: *Sed quia cuncta quæ Sacri operis*

gessit

*geſſit, huic tradere ſcripturæ non poſſumus, ad ea quæ Sanctis locis obtulit, redeamus*; nec non in ſequenti nempe: *His itaque peractis*. Quæ in vtriſque Vitis vſurpata eſt.

Quod autem magis rem probat, narratio eſt oblationis cuiuſdam, ac doni, quæ ſic ſe habet: *Huius temporibus Michaël Filius Theophili Imperatoris Conſtantinopolitanæ Vrbis Imperator, ob amorem Apoſtolorum miſit ad B. Petrum Apoſtolum donum per manum &c.* Hæc enim alteri in Nicolao I. tam conſona eſt, vt ne verbo quidem ab illa differat, & repetita quodammodo, tranſcriptaque eſſe videatur.

In hac etiam Vita, vt ſuperiùs in Nicolao obſeruauimus, breue dilucidumque compendium præcedit virtutum Pontificis, veluti: *Erat enim mitiſſimus, & omnibus Sacris decoratus operibus, vultu pulcher, & mente clarus, dulcis verbo, doctrinâ beneuolus*. Sed omiſſis cæteris, illud potiſſimè afferri debet fragmentum, quod vnum ad ſtyli identitatem probandam, eumdemque vtriuſque Vitæ Auctorem validè adſtruendum ſatis eſt: adeò adamuſſim cum alio ſub Nicolao in eâdem re deſcribenda, videlicet funeſtiſſimâ Tiberis inundatione coincidit. Tale autem eſt: *In menſe verò quinto conſecrationis huius præclari Pontificis, ideſt, menſe Ianuario die .... fluuius, qui ap-*

*pel-*

*pellatur Tyberis alueum egreſſus eſt ſuum, & per campeſtria ſe dedit, intumuitque inundatione aquarum multarum, & ingreſſus eſt per poſterulam, quæ appellatur Sanctæ Agathæ in Vrbem Romanam horâ diei. Tranſcendit interea aliquibus locis, & ingreſſus eſt in Eccleſiam B. Silueſtri, ita vt & gradus omnes aſcenderet, in Baſilicam B. Dionyſij præ multitudine aquarum, excepto vno, qui ſuperiùs erat, & exinde expandit ſe ſuper plateam, quæ vocatur* Via Lata, *& ingreſſus eſt in Baſilicam Sanctæ Dei Genitricis MARIAE, & ibidem tantum intumuit aqua, vt etiam portæ ipſius Eccleſiæ non viderentur præ multitudine aquarum. Ac inde aſcendit per plateas & vicos vſque ad Cliuum Argentarij, exinde verò reflexus, ingreſſus eſt per porticum, quæ eſt poſita ante Eccleſiam Sancti Marci, menſe ſupradicto, die ſexto Apparitionis Domini Noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm carnem, ideſt; Theophaniæ. Inde autem impetum faciens, cœpit decurrere in cloacam, quæ eſt iuxta monaſterium Sancti Silueſtri, & Sancti Laurentij Martyris, quod vocatur Pallacini. Et ab ipſo die, & deinceps cœpit paulatim aqua minui, & fluuius poſt, multo damno facto, in ſuum alueum reuerſus eſt. Nam domos euertit, agros deſertauit, euellens ſegetes, & eradicans arbuſta.*

Et hæc quidem de Benedicto: modò verò de

I tri-

tribus alijs ipſum proximè præcedentibus, nempe Leone IV. Sergio II. & Gregorio IV. aliqua videamus. Porrò eorundem ſtylus licèt quoad Adiectiuorum, & Subſtantiuorum diſpoſitionem omnimodam cum Nicolai ſtylo legem ſeruare non videatur, cùm ea perrarò ſeponat, vt in Leone IV. *In cuius etiam Beatiſſimo pectore, Amator enim Religioſorum hominum*, & paſſim alibi: huiuſmodi tamen Vitæ eam diſcrepantiam minimè inuoluunt, vt à diuerſo Scriptore exaratas fuiſſe argui poſſit. Quin immò illas nos Anaſtaſio Bibliothecario tribuimus, cùm factâ comparatione duorum ipſius Operum cum ſupradicta Vita Nicolai, obſeruemus Eccleſiaſticam ſcribendi formam nonnullis Sacræ Scripturæ locis ditatam: quibus vbique ferè Anaſtaſium vti in ſuis operibus conſtat. Neque hìc obſtare poſſe videtur, quod eædem præfatæ Vitæ elegantiæ minùs habeant, quàm Vita Nicolai; cùm hæ primæ fuerint, quas Anaſtaſius deſcripſerit: idque confirmatur ex quodam fragmento Vitæ Gregorij IV. deprompto argumento ex Martinello, in quem propria inferius arma acuemus. En igitur quæ habentur in Vita Gregorij IV. non perfunctoriè, ſed maximâ curâ pendenda: *Cœpit* (ideſt Pontifex) *indifferenter poſt curam gregum de cultura, ſiue meliorationibus Venerabilium tractare locorum, vt ſuis temporibus nouo culturæ formatu*

*con-*

*conſolidata eſſent. Quod intercedente Apoſtolorum Principe Petro, iuxta votum ſui deſiderij factum eſt. Ideo cùm talia Præſulatûs ſui animo volueret, & hæſitans cogitaret, repente ad memoriam ſui recurrunt, quod iuſtum non eſſet ſi amplius Eccleſia S. Dei Genitricis, quæ more veterum nunc vſque Calixti trans Tyberim dicitur, ſine Monachorum officio conſtitiſſet, maximè cùm in ea Signorum non minima frequenter fiant miracula, & virtutes diuerſæ. Ac demùm diuinitùs compunctus corde, & Dei omnipotentis roboratus, ac fretus iuuamine, iuxta latus prænominatæ Baſilicæ Monaſterium à fundamentis ſtatuit, & nouis fabricis decorauit, in quo etiam Monachos Canonicos aggregauit, qui inibi officium facerent, & omnipotenti Domino grates & laudes diebus ſingulis & noctibus proſequuti, intimo cordis ſpiramine decantarent. Quod ſicut in præſentiarum cernimus, magno certamine, magnoque ſtudio; Paſtor eximius hoc opus valdè firmiſſimum ampliauit. Nam vbi antea nulla erat cultura præcipua, modò Deo diſpenſante pulchra ſunt habitacula Monachorum, & loca que nuper ab hominibus videbantur vepribus, vel immunditÿs plena, nunc in eis Cellulæ conſtructæ ſunt, quibus oues Chriſti cum ſuis ſimul vtilitatibus poſt laudum officia largiſſimè cohabitant, & dormiunt:* Patet autem, huius Vitæ Scriptorem cum ipſo Pontifice

ſynchronum extitiſſe, quem Anaſtaſium Bibliothecarium interpretamur, eundemque eſſe quem alium à Bibliothecario facit Martinellus, arguens id ex præfatione S. Baſilij Confeſſoris, extante in antiquiſſimo Codice *S. MARIAE ad Martyres*, ſignato in Bibliot. Vatic. n. 5696. fol. 184. à tergo, vt ſupra in referenda opinione ipſius Martinelli dictum eſt; quæ Epiſt. talis eſt: *Vrſo Ven: Subdiacono S. R. E. ſeu Medico, & Domeſtico Domini Noſtri Sacratiſſimi Papæ Nicolai Anaſtaſius exiguus Abbas Monaſterij S. Dei Genitricis MARIAE Virginis ſiti trans Tyberim, vbi olim circa Domini Natiuitatem fons olei fluxit.* Eruit ex eo Martinellus hunc Anaſtaſium, qui ſe Abbatem Monaſterij S. Dei Genitricis trans Tyberim profitetur, alium eſſe à Bibliothecario; at facili negotio improbari iſtiuſmodi illatio poſſet, dum fortè eo tempore, quo Anaſtaſius ſcripſit ad Vrſum Subdiaconum, munus Bibliothecarij nondum obierat, atque ideo neutiquam ſe titulo Bibliothecarij poterat inſignire, cumque præfigere ſuis literis, vt poſt munus obitum præfixit, & nos paulò infra videbimus. Quod autem ſæpè laudato Martinello admirationem ſuſpicionemque inducat denominatio Abbatis Monaſterij S. DEI Genitricis ſiti trans Tyberim, minimum eſt, ſi præallatam Vitæ Gregorij IV. particulam intueamur. Veriſimile enim, immò veritati maximè conſentaneum

duco,

duco, Anaſtaſium à Gregorio IV. Pontifice eidem Monaſterio in Abbatem præfectum fuiſſe, cuius ipſe Cœnobij, vt iam vidimus pluribus, tanquam oculatum teſtem deceret, mentionem habuit; præcipuè cùm omnes, qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis Catalogum texuerunt, Abbatem Romanum eundem faciant. Datur & hìc alia quædam anſa denuò Martinellum redarguendi eo loci negantem, Vitam S. Ioannis Eleemoſynarij ab Anaſtaſio iuſſu Nicolai Papæ ſcriptam fuiſſe, ſeu potiùs è Græco traductam. Hoc enim conſtare ait ex antiquo Codice MS. S. Cæciliæ trans Tyberim, in quo de paſſione Sanctorum mille quadringentorum octoginta, ſic Anaſtaſius: *Petro egregio Epiſcopo S. Gauinenſis Eccleſiæ, Anaſtaſius Summæ, & Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarius in Domino ſalutem. Poſt tranſlatam à me, appetitu Sanctitatis tuæ, Paſſionem præcipui Doctoris, & Martyris Petri Alexandrinæ Vrbis Epiſcopi, mihi præcipere voluiſti, quo paſſionem SS. mille quadringentorum octoginta Martyrum apud Græcos, Latino traderemus eloquio, quod, conſideratâ imperitiâ ſcientiolæ meæ, primùm quidem hoc aggredi non præſumpſi, deinde verò Paternitati tuæ inobediens apparere refugiens, paruij & quod iuſſiſti cœlitùs adiutus expleui.* Quid autem ſibi ex his inferat, vt verum fatear, neſcio: enimvero ſi demonſtrare conetur Anaſtaſium in hac

Epi-

Epiſtola ſe Bibliothecarium, & in alia minimè talem dicere, id iam ſupra abundè, non pugnare probauimus. Si autem ſentiat, eatenus S. Ioannis Eleemoſynarij Vitam non elucubrâſſe, quatenus Petri Doctoris, & Alexandrini Epiſcopi martyrium, vnà cum mille quadringentorum octoginta Martyrum Paſſione, iuſſu Petri Gauinenſis Epiſcopi tranſtulit: cur etiam Vitam præfati S. Ioannis Eleemoſynarij in Latinum ſermonem vertere non potuit: cùm & alias complures Vitas è Græca in Latinam linguam traduxerit? quod colligitur ex P. Labbe, de Scriptor. Eccleſ. & alijs. Hìc tamen minimè reticendum, quod de prædicto Petro Epiſcopo Gauienſi obſeruaui, videlicet pro Gauinenſi additâ Littera R. *Grauinenſi* reponendum, illumque Petrum Epiſcopum eſſe, quem ſubſcripſiſſe ſcimus Romanis Concilis, ſub Leone IV. & Hadriano II. Summis Pontificibus celebratis, teſtante Baron. ad Annum 853. num. 33. Quod etiam legitur in Synodo VIII. Generali Act. IV. Neque obſtat, quod in priori habeatur *Gabinenſis*, cùm vulgatiſſimum fuerit ijs Sæculis Literam B pro V. vſurpare. Hæret tamen Vghellius in ſua *Italia Sacra*, an iſte Petrus inter Epiſcopos Grauinenſes connumerandus ſit, exiſtimatque eum fortè eſſe, qui Concilio Romano ſub Hadriano II. interfuit Anno 871. Sed ſubiungit mendosè ibi

le-

legi *Grauinenſis* pro *Canenſi* ſiue *Cauenſi* cum Baronio in emendatione ad annum 867. Ego autem lectâ ſubſcriptione eiuſdem Epiſcopi ad Concilium Romanum ſub Hadriano II. non inueni *Grauinenſis*, ſed *Gauinenſis*, quidquid tamen ſit, concludit Vghellius legendum vel *Salinenſis*, vel *Canenſis*, at qua ratione non aperit; præterea dici poſſe *Cauenſis*, haud probat, cùm Epiſcopatus Cauenſis non niſi ſub Bonifacio IX. exordium habuerit. Verùm in huius nomenclaturæ diuinatione nimium ſe implicauit, aſſerens legi oportere *Salinenſis*, vel *Canenſis*; nec erroneum lapſum Amanuenſis animaduertit, qui loco *Grauinenſis*, *Gabinenſis*, ſeu *Gauenſis* exſcripſit, vocum affinitate deceptus; quod profectò veriſimilius eſt, quàm quod ille adſtruit de lectione *Salinenſis*, vel *Canenſis*, vt rectè animaduertenti patebit.

## SECTIO SEXTA.

*Vitas Romanorum Pontificum præter Anaſtaſium diuerſos alios habuiſſe Auctores oſtenditur.*

VT autem clariùs pateat, Vitarum Pontificum Romanorum diuerſos fuiſſe Auctores, eoſdem cum Pontificibus; quorum Vitas ſcripſere, vt plurimum contemporaneos fuiſſe oſtendemus. Qua in re diù multumque nobis laborandum non eſt: cùm id apertè ex earundem Vitarum lectione deducatur. Et quidem quid aliud innuit illud in Leone II. *Hic ſuſcepit Sanctam Sextam Synodum, quæ per Dei prouidentiam nuper in Regia Vrbe celebrata eſt?* Vbi ſi particula *nuper* obſeruetur, Auctor huius Vitæ, æuo Pontificis, immò & ipſius Synodi celebrationi proximus arguetur. Quod tamen Anaſtaſio tribui non poteſt, cùm à die celebrationis ſextæ Synodi vſque ad Nicolai I. obitum, centum & octoginta circiter anni interceſſerint.

Quatuor etiam inſignia loca in Leone IV. obſer-

ſeruantur, quæ opinionem noſtram confirmant: Et primò ibi. §. *Ex quibus* (videlicet Saracenis) *per quaſdam Inſulas noſtras famis laborantes penuriâ, plurimi à noſtris hominibus interfecti ſunt. Cæteros autem causâ veritatis ac teſtimonij viuos comprehendentes, Romam duxerunt, quorum Romani Proceres, ne multiplicatus numerus videretur, multos propè Portum noſtrum Romanum in ligno ſuſpendi iuſſerunt, aliquantos etiam nos ferro conſtrictos viuere iuſſimus, per hanc ſolummodo cauſam, vt & ſpem noſtram, quam in Deum habemus, & illius ineffabilem pietatem, necnon & propriam Tyrannidem luce clariùs ſcire valuiſſent. Et poſt hæc nè otiosè aut ſine anguſtia apud nos viuerent, aliquando ad murum, quem circa Eccleſiam Beatiſſimi Apoſtoli Petri habebamus incæptum, aliquando per diuerſa Artificum opera quidquid neceſſarium videbatur per eos omnia iubebamus deferri.* Quæ ſanè verba non modò coæuum Pontifici, ſed etiam magnæ in Eccleſia Romana Auctoritatis fuiſſe Scriptorem inſinuant.

Quapropter cum aliquandiu mecum anxius cogitâſſem, haud parum dubitare cœpi, an hoc fragmentum ab ipſo Leone Pontifice ſcriptum eſſet, ac ſi ille ſua Geſta, vt à plurimis ſupremiſque Principibus factitatum nouimus, adnotaret: atque indè à Scriptore, prout ſe habebat hiſtoriæ inſer-

tum. Verùm id quiſque videat, ac pro arbitrio dijudicet, dum nobis obiter hoc dicentibus quælibet aliorum ſententia probabitur.

Secundò, quæ ſupra diximus liquidò innoteſcunt ex eadem Vita in §. *Deinde*, vbi hæc: *Indè magis dignum eſt, atque conueniens, vt pro tanto Præſule, tantoque Paſtore cunctipotentem Dominum toto corde puroque animo iugiter imploremus per quem tam admirabile perboneſtumque opus Chriſti ſolatiante potentiâ celeri exercitatione expletum ob ſalutem Chriſtianorum omnium conſummatumque cognoſcimus in noſtris orationibus, quatenus & hìc diutiſſimè vigeat, & illic cum Sanctis omnibus pro ſuis innumeris certaminibus, ac laboribus perpetualiter æterna mereatur præmia poſſidere*. Id etiam patet & §. *His autem*, ibi: *Portas, quas deſtruxerat Saracena progenies argentoque nudârat, erexit, multiſque argenteis tabulis lucifluis, ſalutiferiſque hiſtorijs ſculptis decorauit, & in meliorem ſpeciem, quàm pridem fuerant reparauit, vt omnes qui in eandem Baſilicam ingredi volunt, laudes Deo omnipotenti Sanctoque ſuo Præſulatui referant, & expoſcant, vt multa annorum ſuæ Vitæ curricula extendantur, qui tanti fulgoris opere &c.* Quarto denique ex §. *Quatenus omnes*, vbi de Anaſtaſij Cardinalis depoſitione hæc traduntur: *In hac denique, poſt cætera, Synodo Anaſtaſius Presbyter Cardinalis tituli B. Marcelli ab*

*omni-*

*omnibus Canonicè eſt depoſitus, eo quòd Parochiam ſuam per annos quinque contra Canonum inſtituta deſeruit, & in aliena vſque hodie demoratur.* Hìc autem liceat animaduertiſſe hunc Anaſtaſium Cardinalem tituli Beati Marcelli ex nominis affinitate cum noſtro Anaſtaſio Bibliothecario confundi à Voſſio de Scriptoribus Latinis. Sequitur Voſſium Petrus Lambecius in ſuis commentarijs *de Bibliotheca Cæſarea* lib. 8. pag. 271. At iſte patulus error euincitur ex Baronio ad Annum 853. 855. & 867. vbi fusè narratur hiſtoria iſtius Anaſtaſij Presbyteri.

His præterea plurimùm confert alia animaduerſio in Vita Hadriani I., vbi in principio habemus Pontificem adhuc Puerum perſeuerâſſe in Eccleſia Sancti Marci, quæ vicina domui ſuæ eſſe videtur. Nam ſi Scriptor longè poſt obitum Hadriani Vitam elucubrâſſet, profectò ſimpliciter non dixiſſet, *videtur*, ſed addidiſſet *adhuc*, vel *vſque ad præſentem diem*. Idque maximè confirmatur ex eo, quod alibi id obſeruatum videmus, vt in Leone I. vbi Legimus iſtum Pontificem multas Epiſtolas conſcripſiſſe, *quæ hodie reconditæ in Archiuo tenentur*. Et in Stephano III. cum de Pipini donatione agitur de Ciuitatibus &c. *Quæ vſque hactenus* (verba Vitæ) *in Archiuo Sanctæ noſtræ Eccleſiæ reconditæ tenentur*. Et alibi paſſim. Vnde

ex hac forma loquendi in apertum deducitur, Auctores tam ij, qui ab obitu Pontificis longiùs diſtabant, quàm qui Synchroni, vel interitui Papæ proximiores erant, ex ipſa ſcribendi ſpecie id oſtendere.

E quibus omnibus euidentiſſimè, ac neceſſariò cuicumque aſſerendum arbitror, Vitas Pontificum, præter Anaſtaſium, qui plurimorum opinione, eas omnes elaborauit, noſtrâ tamen ſolummodo Vitas Greg. IV. Sergij II. Leonis IV. Benedicti III. & Nicolai I., quamplures alios Auctores agnoſcere. Ad quas meas firmandas coniecturas addo Iudicium Dauidis Blondelli in ſuis prolegomenis ad Epiſtolas Decretales pag. mihi 61. vbi cenſet Scriptorem libri Pontificalis vixiſſe circa annum Domini 700. quia citatur à Beda, qui vixit in principio Octaui Sæculi, ac ab Amalario Fortunato, & Vualaffrido Strabone, qui floruerunt in principio Sæculi IX. & ab alijs Antiquioribus, atque adeò ante Anaſtaſium Bibliothecarum, qui obijt circa finem eiuſdem IX. ſæculi; ex qua Blondelli animaduerſione elicitur huiuſmodi collectionem Vitarum Romanorum Pontificum iam ſæculo VII. factam fuiſſe, non autem illas ab vnico Auctore ſcriptas, vt ipſe perperam exiſtimauit.

# SECTIO SEPTIMA.

### *Quiſnam fuerit Auctor Vitæ Hadriani II.*

QVÆRI præterea poſſet, quiſnam fuerit Auctor Vitæ Hadriani II. quam Panuinius Petro Guilielmo, ſiue Guilermo Bibliothecario tribuit, & Baronius ad Annum 885. malè illum diuinâſſe ait, & huic ego ſententiæ ſubſcribo, nam Eminentiſſimus Cardinalis Raſponus in ſua Baſilica Lateranenſi lib. 3. Cap. 13. Bibliothecariorum Catalogum texit, ac ad Annum 865. ponit Anaſtaſium, & ad Annum 870. quendam Chriſtophorum Primicerium Notariorum. Vbi notat eundem, abſente fortè Bibliothecario, ipſius munus geſſiſſe prædicto Anno 870. Hanc coniecturam vt ſequar ſuadet Baronius, qui ab Hadriano Pontifice miſſum fuiſſe tradit Anaſtaſium Bibliothecarium vnà cum Cæſario Abbate Neapolim, vt eius Vrbis Populum, ſi mandatis Apoſtolicis non pareret, Excommunicationis vinculo innodarent. Quare veriſimiliter conijci poteſt, dictum

Chri-

Chriſtophorum per Anaſtaſij abſentiam ſe pro Bibliothecario geſſiſſe. Subdit indè Raſponus ad Annum 872. quendam Petrum Diaconum: non tamen refert, an fuerit Bibliothecarius, necne. Poſtea verò Anno 900. Guilielmum Bibliothecarium conſtituit. Inter Petrum autem, & Guilielmum duos alios fuiſſe Bibliothecarios reperio, nempe Anno 882. Zachariam Epiſcopum Anagninum ex Baronio ad dictum Annum num. 1. & ad Annum 884. Benedictum Epiſcopum Syluæ Candidæ ex Vghellio in eiſdem Epiſcopis num. 121. quare potiùs crediderim Hadriani II. Vitam à Zacharia, veluti proximiori conſcriptam, quàm à Guilielmo, qui paulò poſterior fuit. Quædam etiam pro Zacharia concurrunt, quæ non vulgaris, ſed præcipuæ notæ virum prædicant, quod Guilielmo non accidit, cuius dotes qualitateſque ignorantur. Zacharias enim cum Rodealdo Epiſcopo Portuenſi à Nicolao I. Summo Pontifice Conſtantinopolim legatus eſt Anno 860. Eo conſilio, vt ambo deiecti Ignatij, intruſique Photij cauſas cognoſcerent, vtque toties definitam cauſam de cultu Sacrarum Imaginum decreto firmarent. Cùm autem prohibita eis eſſet communio cum Photio, corrupti muneribus non modò cum eodem communicârunt, ſed etiam indignam, iniuſtamque depoſitionem Ignatij ratam habuerunt.

runt. Quamobrem Romam reuerſos idem Nicolaus Pontifex in Vaticana Baſilica conuocatâ Synodo mox eadem ad Baſilicam Conſtantinianam tranſlata eos damnauit, omnibuſque muneribus ac dignitatibus expoliatos Eccleſiaſticæ Cenſuræ ſuppoſuit. Verùm cùm poſtea præfatus Zacharias ſe reum, Ignatium autem Patriarcham, & Photium intruſum à Conſtantinopolitani Throni inuaſore confiteretur, ab Hadriano II. in priſtinum gradum reſtitutus fuit, & à Ioanne VIII. Hadriani Succeſſore honorifico Bibliothecarij munere decoratus. Propterea veriſimilius eſt Zachariam, vtpote qui Vir doctus erat, & in Hadrianum II. ſuæ dignitatis ac famæ reparatorem optimo iure officioſus, ipſius Vitam literis conſignâſſe, quod de Nicolao feciſſe Anaſtaſium retulimus.

Neque vllo pacto noſtræ opinioni officeret, ſi obijceretur: Ideo Zachariam prædictæ Vitæ Scriptorem haud eſſe, quia in hac de ipſomet fit ſermo, diciturque à Nicolao I. Sacerdotio depoſitus; quod quidem ipſi, vt ignominioſum prætereundum fuiſſe videretur, ſi Vitam ſcripſiſſet. Id, inquam, nihil officeret: nam poſt depoſitionem adijcitur reſtitutio, quæ tanti eidem honoris fuit, quantæ illa fuerat ignominiæ. Ideoque neutra prætereunda; non prima, quia notiſſima: nec poſterior, quia cùm dedecus à priori obliteraretur, digniſſima

ſanè

ſanè erat, quæ omnium hominum, ac Sæculorum notitiæ, memoriæque committeretur.

## SECTIO OCTAVA.

*Cur Anaſtaſius Vitas Hadriani II. & Stephani VI. non ſcripſerit.*

VT in hac noſtra diſſertatione nihil omninò eorum, quæ claritati, copiæque conducunt; quoad fieri poſſit, prætérijſſe videamur: illud etiam anucleandum eſt, cur Anaſtaſius, ad quem pro munere Bibliothecarij fortè, vt iam diximus, pertinebat Pontificum ſui temporis Vitas conſcribere, Nicolaum non exceſſerit, potuerit tamen & Hadriani II. & aliorum quorumdam Geſta congerere, cùm vſque ad Ioannem VIII. floruerit, ſi Panuinio, Labbeo, alijſque Scriptoribus fides præſtanda eſt? quare vt hæc breuiùs & faciliùs diluamus, id vnicè in cauſa fuiſſe putauerim, quòd Anaſtaſius ſub Hadriano II. tempore Celebrationis VIII. Synodi miſſus à Ludouico pijſſimo Imperatore, ferenſque ab Apoſtolica Sede Legationem Byzantium petijt: Quod & Baronius

ad

ad Annum 869. num. 47. & 48., atque ipſemet in ſua præfatione his verbis teſtatus eſt: *Igitur cùm hæc celebraretur venerabilis Synodus accidit me famulum veſtrum miſſum à Ludouico pijſſimo Imperatore cum duobus alijs viris inſignibus intereſſe, ferentem etiam Legationem ab Apoſtolicis meritis*. Adeoque licuit illi quidem ante hanc profectionem abſoluere Vitam Nicolai I. & præcipuè quia eius Geſtis pleniſſimè imbutus erat, & oculatus teſtis adfuerat: non tamen Vitam Hadriani, cùm peregrè profectus eſſet, vt arduis maximiſque Synodicis negotijs vacaret. Immò neque id efficere vnquam potuit poſtquam Romam Conſtantinopoli regreſſus fuit. Namque abſoluta die vltima Februarij Anni 870. Sanctâ Synodo, ſecum illius Acta Romam detulit, præſentauitque Hadriano; qui cùm perhumaniter eadem excepiſſet, commiſit ipſi Anaſtaſio, qui tunc Bibliothecæ curam gerebat, vt in Latinum Sermonem verteret: qua propter præceptis Pontificijs obtemperans, ad elucubrandam VIII. Synodi traductionem animum applicuit, quod pariter prædictâ ſuâ præfatione ad Hadrianum, ſic docet. *Vnde factum eſt, vt eiſdem loci Seruatoribus in prædones incidentibus, & Codicem ipſum cum omnibus ſupellectilibus ſuis amittentibus, ego Codicem, quem detuleram Romam vexiſſe dignoſcerer; quem Sanctitas veſtra grato*

*ſuſcipiens animo mihi ad trasferendum in Latinam tradidit dictionem, ad quod opus ego idoneum me eſſe denegaui, licèt in interpretandis ex Archiuo in Romanum Sermonem ſcripturis præſenti tempore quoddam conamen arripere nitar, & nonnulla iam ad ædificationem plurimorum, & præcipuè veſtri Deceſſoris hortatu interpretatus edidiſſe dignoſcar. Verùm vicit iuſſio tanti Pontificis, dum non deeſt obedientia prompti Miniſtri.*

Abſoluto deinde hoc eximiæ eruditionis opere, ſcholijſque digniſſimis illuſtrato, Septimam Synodum ex Græco in Latinum Idioma transferre operæ prætium duxit, infirmo corpori minimè parcens, vt ipſe ait in præfatione ad Ioannem VIII. Summum Pontificem, Hadriani Succeſſorem, hoc pacto: *Quod ipſe intuens, nec proprio infirmo corpori parcens, auxiliante Domino hanc niſus ſum interpretari Latinis, indecens & incongruum cenſens veſtram maximè omnium Eccleſiarum Magiſtram, Romanam videlicet Eccleſiam eâdem Synodo defraudari, cùm videam poſteriori, ideſt Octaua, magnificentiſſimè decorari; præſertim cùm ſacræ Bibliothecæ veſtræ, cuius miniſter veſtrâ dignatione conſiſto, ex hoc, quod deſuper mihi datum eſt, debitor ſum miniſtrare.* Conſtat igitur Anaſtaſium poſt ſuum è Byzantina Vrbe reditum vixiſſe vſque ad tempora Ioannis VIII., qui floruit vſque ad finem Anni 882. cùm

poſt

poſt iſtius Pontificis obitum nullum aliud Anaſtaſij opus reperiatur, totamque huius temporis intercapedinem in Græcorum operum interpretatione veriſimiliter inſumpſiſſe, ad hanc fortè Prouinciam ſuſcipiendam illectum, quod Conſtantinopoli per triennium immoratus, Græcam Linguam ſibi familiariſſimam fecerat. Quare hoc eodem tempore incongruum prorſus eſt credere, eundem Hadriani Vitam, ac multò minùs aliorum Pontificum Hadriani Succeſſorum, præſertim verò Stephani VI. ſcripſiſſe. Cùm enim tot occupationibus ac infirmitatibus detineretur inhabilis ad hoſce alios labores ſubeundos efficiebatur. Nec valet obijcere Stephani VI. Vitam in multis Anaſtaſium redolere, quia ſi in quibuſdam eidem affinis videtur, in pleriſque diſcrepat: ac multoties ſtylum Anteceſſoris imitari Scriptores conſueuerunt.

## SECTIO NONA.

*Cur multæ Vitæ rudi ſtylo deſcriptæ fuerint.*

QVOD autem rudi Minerua varioque ſtylo permultæ Vitarum deſcriptiones ſparſim toto Codice offendantur, nullam porſus admirationem animis Eruditorum incutiat; ex eo enim hæc ſtyli varietas, ruſticitaſque emanâſſe mihi videtur, ſi coniecturis vti liceat, quòd nempe Sedes Apoſtolica ſicuti in primis Eccleſiæ Sæculis, graſſantibus contra Chriſtianam Religionem Perſecutoribus, ſuos habebat Notarios, quorum Acta Martyrum ſcribere munus erat, horum autem ſtylus eſt planus, & apertus, abſque vllo verborum ſplendore, & elegantia, redditâ deinde Eccleſiæ pace, conſtituit, vel eoſdem Notarios, vel quos *Bibliothecarios* appellauit, aut etiam alios, qui Romanorum Pontificum Geſta deſcriberent: & hi fortè ob imperitiam, vel quadam conſuetudine Anteceſſorum formulis vtebantur. Quinimmò quæ potior cauſa fuerit inelegantiæ harum, Vitarum

tarum, quàm extranearum immaniumque nationum irruptio in Italiam, Vrbemque ipſam, quæ omnia ſubſque deque vertentes, linguam Latinam adeò fædauerunt, ac deprauârunt, vt vix vllum ſui candoris veſtigium præſeferret, ac penè obliuioni mandata videretur? liquet hoc ex Anaſtaſio Germonio, qui in ſua Pomeridiana Seſſione 2. puritatem Latini ſermonis tempore Iuſtiniani Imperatoris in principio nempe Sexti Sæculi excidiſſe teſtatur. Multò etiam ante hunc Anaſtaſium inſcitiam, imperitiamque, grauiſſima eorum temporum infortunia deplorauit Agatho Summus Pontifex in quadam ſua Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem, & Heraclium, ac Tyberium Auguſtos, qui infine VII. Sæculi fuerunt, his verbis: *Ideoque* (inquit) *Chriſtianiſſimi Domini Filij ſecundùm pijſſimam miſſionem à Deo protegendæ manſuetudinis veſtræ, pro obedientia, quam debuimus, non pro confidentia eorum Scientiæ quos dirigimus præſentes Conſamulos noſtros Abundantium, Ioannem, & Ioannem Reuerendiſſimos fratres noſtros Epiſcopos, Theodorum, & Georgium dilectiſſimos Filios noſtros Presbyteros, cum dilectiſſimo Filio Noſtro Ioanne Diacono, & Conſtantino Subdiacono Sanctæ huius Spiritualis Matris Apoſtolicæ Sedis, necnon & Theodorum Presbyterum, Legatum Sanctæ Rauennatis Eccleſiæ, & Religioſos Seruos Dei Mona-*

*chos*

*chos cum Scripiurarum cordis deuotione curauimus demandare. Nam apud homines in medio Gentium poſitos & de labore corporis quotidianum victum cum Summa exercitatione (*alij legunt *hæſitatione) conquirentes, quomodo ad plenum poterit inueniri Scripturarum ſcientia?* Hinc eſt, quod ſi illius æui calamitatem eo vſque creuiſſe legimus, vt Eccleſiaſticæ quoque, & ſupremæ dignitatis Viri graui labore, ſummâque exercitatione corporis victum ſibi quærere, Sacrarumque Scripturarum ſtudia ſeponere cogerentur: ſequi neceſſe eſt eos & Latini Sermonis elegantiam puritatemque amiſiſſe, & in maximam, turpiſſimamque barbariem fuiſſe prolapſos. Proptereaque quid mirum, ſi tot Pontificum Romanorum Vitas tam vario, tam hiulco ſtylo conſcriptas quis inuenerit?

# SECTIO DECIMA.

*Quid ſentiendum de duabus ſuperiùs relatis Epiſtolis, Hieronymi ad Damaſum, & Damaſi ad Hieronymum.*

RETVLIMVS ſupra Henſchenij, & Papebrochij opinionem ſub menſe Aprili, vbi memoratas Hieronymi ad Damaſum, & Damaſi ad Hieronymum Epiſtolas vtpote genuinas approbant, prioremque Catalogum Vitarum Pontificum reſpicere annuunt. Ad hoc firmandum duas alias eorundem Sanctorum Epiſtolas ibidem in medium ferunt à M. Mileſio Sarazanio tranſcriptas, Pſalmodiæ verſionem è Græco in Latinum eloquium continentes, quam Damaſus ab Hieronymo expoſtulauit: Exinde has de Pſalterio Literas planè ſimiles illis de Geſtis Pontificum faciunt, arguuntque inter Damaſum, & Hieronymum Epiſtolarum commercium. Concludunt denique Damaſum primum Catalogum non ſcripſiſſe, ſed tantummodo approbâſſe. Hoc Henſchenij & Papebrochij iudicium ad trutinam po-

ſuit

ſuit Vir Clariſ. Schelſtratius in ſua *Antiquitate illuſtrata*, vbi negat priorem Catalogum à Damaſo approbatum fuiſſe, ambaſque Epiſtolas ſubiacere cenſuræ aſſerit, eaſque tanquam apocryphas, & Hieronymi ſtylo indignas damnat; tum ad illas proſternendas vtitur ſeueriſſimis Eraſmi, ac Labbei cenſuris, quas contra præfatas de Pſalmodia Epiſtolas ferunt, ducto ex ſimilitudine argumento. Schelſtratij opinionem ſectatus eſt Henricus Gœzius, Vir à Catholica religione alienus, qui eius Auctoritate fultus in eandem Epiſtolarum cenſuram inuehitur in Lib. de ritu Lectionum Sacrarum num. 46. Vbi ſic: *Præterea non deſunt hodie inter Pontificios, qui conſuetudinem Literarum circa libros inter S. Damaſum & Hieronymum ex Epiſtolis publicatis nullatenus oſtendi poſſe cenſent, quemadmodum videre eſt apud Schelſtratium Antiq. Eccleſ. Illuſtr. Diſſertationis præuiæ Cap. II. pag. 16.* Nos autem his non obſtantibus, prædictas Epiſtolas Hieronymi ad Damaſum, & Damaſi ad Hieronymum genuinas eſſe pro viribus adſtruemus.

Scopus itaque, præcipuumque huius Cenſuræ fundamentum in eo ſitum eſt, vt diximus, quòd Epiſtolæ controuerſæ cum alijs nullam ſuſpicionem habentibus, minimè ratione ſtyli conueniant. At hæc comparatio nimis ſicca eſt, deficitque ante omnia

omnia in eo, quod neceſſariò requiritur, videlicet, quod fiat de ſimili ad ſimile.

Epiſtola enim de qua eſt controuerſia, an ſit Damaſi, perbreuis eſt, & familiaris; aliæ autem cum quibus in comparationem adducitur, eæ ſcilicet, quas Lucas Holſtenius edidit, longè altioris, grauioriſque materiæ ſunt, cùm ambæ Synodicæ ſint, & vna quidem ad Orientales Epiſcopos, altera verò ad Patriarcham directæ, ac dogma contineant. Quare ſtylus earum Oratorius eſt, phraſibuſque refertus, quæ Synodi, Pontificiſque, immò rerum ipſarum dignitatem decerent.

Secundò, in allata Cenſura nihil attenditur an Epiſtolæ ſint proprio ſtylo, manuque Domini eas mittentis conſcriptæ, an verò alterius perſonæ, quæ dicitur *à Secretis*; cùm Antiqui quoque Pontifices, licèt alioquin doctiſſimi, talibus viris vti conſueuerint; & ipſe Damaſus vltimis tribus ſui Pontificatûs annis in hoc magni Hieronymi operâ vſus fuerit, qui hoc fatetur in Epiſt. II. vbi: *Ante annos plurimos cùm in chartis Eccleſiaſticis iuuarem Damaſum Romanæ Vrbis Epiſcopum, & Orientis, & Occidentis conſultationibus reſponderem*. Quæ egregia Hieronymi monumenta vnà cum Synodicis Actis perijſſe narrat Cardinalis Baronius ad Annum 382. num. 24. atque indè poſtea ante Hieronymum alterum Damaſo ad con-

ſcribendas Epiſtolas inſeruiſſe; tum etiam ſub vno eodemque Pontificatu plures huiuſcemodi miniſtros, vel ob mortem, vel ob promotionem inſeruientis, vel alio quouis impedimento variâſſe: quod præcipuè de Damaſo conijciendum putamus, qui annis decem & octo Pontificiam Cathedram rexit: tanto enim temporis interuallo res non immutari difficillimum eſt. Vnde ne à cenſura diſcedamus, Epiſtolæ comparatio cum ſtylo proprio Damaſi, ſi quæ diximus rectè perpendantur, ipſam haud infirmat, cùm veriſimile & probabile maximè ſit, illam non vtique ab ipſo Damaſo, ſed à Viro, qui eidem ab Epiſtolis erat, fuiſſe compoſitam: præſertim cùm de re haud magni momenti ageretur. Vnde etſi concedamus Epiſtolam hanc à Damaſi ſtylo diſcrepare, cùm vt plurimum ſtylus eius, qui à Secretis eſt, differat à ſtylo Domini, qui aliquando ſublimior, & elegantior eſt, aliquando verò humilior: non per hoc euincitur, quòd ad Damaſum non pertineat, cùm ea quæ Domino imperante confecta ſunt, non niſi ipſi tribuantur: qua de re legimus apud Paulum Vvarnefridum, vulgò Diaconum appellatum, de Geſtis Longobard. Lib. 3. Cap. 10. aliàs 20. Epiſtolam VII. Pelagij II. quæ eſt tertia ad Heliam Aquileienſem Epiſcopum,& alios Itrię Epiſcopos,qui damnationi trium Capitulorum in Calcædonenſi Synodo pro-

promulgatæ conſentire nolebant, ſcriptam fuiſſe à S. Gregorio PP. I. cùm adhuc Diaconus eſſet. Legimus etiam apud Trithemium de Scrip. Eccl. quem ſequitur eruditiſſimus Queſnel in Notis ad Epiſtol. 24. num. 39. S. Leonis, eundem Sanctiſſimum Pontificem huius nominis primum, ob inſignes virtutes Magnum denominatum, ſuum habuiſſe ab Epiſtolis S. Proſperum natione Aquitanicum. Verum quidem eſt, quod huic Trithemij opinioni aſſentire minimè potui, cùm Magni Leonis Epiſtolæ cum eiuſdem Sermonibus vniformes ſint, atque ideo cogimur dicere, aut omnes Epiſtolas, & Sermones à S. Leone, aut à S. Proſpero exaratos fuiſſe. Qua de re, liceat hìc aliquantulum ad expiſcandam veritatem, ſuaque vnicuique reddenda, non ſine vtili errore, ab inſtituto curſu deflectere.

Primùm igitur, ſeruatâ temporum ſerie, qui de Sancto Proſpero quoad ſuperiùs notata meminerit, reperio fuiſſe Gennadium Presbyterum Maſſilienſem in ſuo Catalogo *Illuſtrium Virorum* apud D.Hieronymum in Tom.I. nuperrimæ Francofurtanæ editionis, vbi Gennadius hæc de Sancto Proſpero aſſerit: *Epiſtolæ quoque Papæ Leonis aduerſus Eutychem de vera Chriſti Incarnatione ad diuerſos dictatæ, ab ipſo* (videlicet S. Proſpero) *dictatæ creduntur*. Viuebat autem Gennadius cir-

ca finem Sæculi V. atque ita Leoni ſynchronus fuit, cùm ille obierit Anno 461. ac proinde Geſtorum eius memoriam recenſerat; quæ ratio videtur pro confirmanda iſtius aſſertione plurimum facere. Attamen ſi dubium ſubtiliùs diſcutiatur, nonnullæ difficultates inſurgent.. Primò enim, ſi Epiſtolæ S. Leoni attributæ, inter ſe, vel cum ipſius Sermonibus conferantur, in ſtylo vniformes inueniuntur, præter vnam, nempe decimam ſeptimam, nuperrimæ Pariſinæ editionis, vt obſeruauit Eruditiſſimus Queſnel, qui hanc decimam ſeptimam tantummodo quoad ſtylum in dubium reuocauit, reliquas verò omnes, inter quas illa contra Eutychem annumeratur, tanquam veras, & autographas reputandas eſſe cenſuit. Verùm ſi prædictæ Epiſtolæ cum operibus Sancti Proſperi comparentur (vtrumque enim ad hoc, vt quid certi aſſeratur, fieri neceſſe eſt) ab eius ſtylo ſunt remotiſſimæ.

Secunda difficultas ex eo oritur, quòd etiam ſi concedatur S. Proſperum tantummodo Epiſtolas contra Eutychem ſcripſiſſe, alias verò S. Leonem; ſupereſt adhuc dubitationi locus, cùm iſtæ Epiſtolæ contra Eutychem aliarum ſtylo ſimiles ſint, ac propterea vnum eundemque Scriptorem præſeferant. Quamobrem ego, vt his dubijs ſatisfaciam, reſpondeo, Gennadium Scriptorem fuiſſe

parum

parum de Romana Curia earumue Miniſtris inſtructum, & eò minùs, quò magis ab ea diſtabat, cùm & eum Presbyterum Maſſilienſem fuiſſe, & Romæ nunquam commoratum, ſat conſtet, quia etiam S. Proſperum Notarium Pontificis facit; confunditque munus Notarij cum illius munere, qui à Secretis eſt. Vlteriùs ignorat, an doctiſſimus Pontifex per ſe, vel interpoſitam perſonam ſcriberet. Addi præterea poteſt Gennadium amore propriæ Nationis deceptum hæc tradidiſſe, audiebat enim S. Proſperum Virum in literis celeberrimum, ac Notarium Pontificis extitiſſe, propterea nullo facto diſcrimine inter Pontificem, & Proſperum, ambos doctiſſimos, ipſum Proſperum Literas dictitâſſe, arbitratus fuit. Dixi amore propriæ Nationis deceptum, id ex ipſiuſmet Scriptis eliciens: nam quando loquitur de Muſæo, & Honorato, & Saluiano, Scriptoribus Conciuibus ſuis, eorum laudibus haud parcit, ſecùs autem cum loquitur de S. Auguſtino, ac S. Hieronymo, vt rectè animaduertit Eraſmus, qui in præfatione ad Catalogum Gennadij, ſic ait: *Hic Scriptor non videtur caruiſſe humanis affectibus, nam D. Hieronymum apertè mordet, fauens Ruffino, & D. Auguſtinum, vt Polygraphum, non ſinè faſtidij ſignificatione commemorat, vix eximens eum de numero Hæreticorum, nec vllum opus eius ſine exceptione*

*pro-*

*probat, præter libros de Trinitate*. Quæ autem ſcripſit Gennadius, cæteri omnes poſt eum Scriptores ſequuti ſunt, quos inter prior eſt Marcellinus Comes, Gennadio quinquaginta ferè annis poſterior. Porrò hic in ſuo Chronico, Indictione I. Viuiano & Felice Coſs, eiſdem fermè Gennadij verbis vtitur, ſcilicet: *Epiſtolæ quoque B. Leonis aduerſus Eutychem de vera Chriſti Incarnatione datæ, ab illo* (videlicet à S. Proſpero) *dictatæ creduntur*. Trithemius verò Abbas, qui floruit in principio præteriti Sæculi, in ſuo Tract. de Scrip. Eccleſiaſt. de eodem S. Proſpero ſic ſcripſit: *Hic B. Leonis Papæ Magni Notarius fuit, & multas in eius perſona Epiſtolas dictauit*. Ab his autem reliqui recentiores eruditionem ſuam hausêre, ab vnico fonte, videlicet à Gennadio, profluentem. Collatis igitur hiſce Auctoribus, dicendum eſſe puto, S.Proſperum, S.Leonis Magni Notarium tantummodo, non autem ab Epiſtolis fuiſſe; & Epiſtolas, quæ ſub nomine Leonis circumferuntur, veras, & genuinas ipſius Pontificis eſſe: ſed iam vnde diſceſſimus, redeamus. Principes Viros vt plurimùm aliorum miniſterio in Epiſtolis conſcribendis vſos fuiſſe, vnicum tantùm breuitatis causâ clariſſimum teſtem afferam, magnum Aurelium Caſſiodorum, qui Theodorici Oſtrogothorum Regis à Secretis fuit, cuius adhuc per hominum ma-

nus

nus impreſſi duodecim variarum Epiſtolarum libri circumferuntur; cæterùm penè innumera ex antiquo deducta praxis ſufficere poteſt.

Iuſtam verò dici minimè poſſe iudico ſupra relatam Cenſuram, videlicet Epiſtolam hanc Damaſi genuinam non eſſe, quia barbaro ſenſu incondita eſt, quo ad illa verba: *Gaudet Eccleſia tuo fonte iam ſatiata, & ampliùs ſitit curioſitas temporum Sacerdotalium*: Quid enim (ait Cenſor noſter) ſignificant hæc verba: *Sitit curioſitas temporum Sacerdotalium?* ſi dixiſſet: *ſitit curioſitas Sacerdotum*, ſenſus fuiſſet optimus; ſed *ſitit curioſitas temporum Sacerdotalium*, nec ſenſum reddunt, nec Damaſo Papæ adſcribi poſſunt, cuius elegantiſſima ſcribendi methodus eſt longè aliena à ſimilibus impoſturis. Pace tamen amici, ac doctiſſimi Viri, reſpondeo, tantum abeſſe, vt phraſis iſta inelegantiam, ac impoſturam oleat, vt potiùs ipſo etiam Damaſo digna ſit: quid enim aptius, elegantiuſque in familiari Laconica Epiſtola de Hieronymo dici potuit, quam: *Gaudet Eccleſia tuo fonte iam ſatiata?* nonne fontes Eccleſiæ Doctores ſunt, de quibus dicitur in Pſalmo 150. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris?* Hæc enim verba myſticè exponens Bruno Epiſcopus Herbipolenſis, fontium Saluatoris nomine Apoſtolos, & Euangeliſtas, ac Patres intelligi aſſerit in Epiſtola ad Pſalterium à

Ioan-

Ioanne Cochlæo inſtauratum in Bibl. PP. tomo 18. Quiſnam autem maior magno Hieronymo fons? ne dicam altum Doctrinarum Euangelicarum Oceanum, quem iure meritò S. Matris Eccleſiæ Bibliothecam Scriptores paſſim deprædicant? Notanda hinc peculiariter eſt connexio Epiſtolæ ad poſteriora verba cenſuræ ſuppoſita, videlicet, *Sitit curioſitas temporum Sacerdotalium*. Nam cum Hieronymus Romæ agens, multa egregia opera iam elucubrâſſet, vt tradit Baronius ad Annum 382: quæſtionem ſcilicet *de Oſanna*; appendicem ad quæſtionem *de Seraphim*: tractatum *de filio Prodigo*: item tranſlationem duarum Originis Homeliarum in Cantica Canticorum: Emendationem quoque quatuor Euangeliorum editionum inter ſe diſcrepantium, & alia plura, inclytaque, & Eccleſiæ apprimè vtilia reliquiſſet; cùmque etiam abſens plurima elaboraret, ideo veriſimiliter congruum Damaſus exiſtimauit, petenti Hieronymo Geſta Pontificum, reſpondere, quod licèt Eccleſia eloquentiæ, ac doctrinarum eius fonte ſatiata eſſet, ſitiebat adhuc temporum Sacerdotalium curioſitas: quod elegantiùs meo iudicio dictum eſt, quàm ſi diceretur *curioſitas Sacerdotum*. Fortaſſe enim Damaſus animo voluens grauiſſima primæuæ Eccleſiæ tempora, & perſecutionis calamitates, præcipuè verò Diocletianæ, omnium maximæ;

qua couſque Tyranni immanitas, ac furor deſæuijt, vt omnes Codices ad Chriſtianam Religionem ſpectantes publicè cremari iuſſerit, quod ſe vidiſſe in Oriente declamat Euſebius Hiſt. Eccl. Lib. 8. Cap. 2. inter ea, ſuaque tempora, vti rerum, ſic nominum varietatem, diſtinctionemque habendam putauit; nec priora, in quibus furor, impietaſque regnauerat, Sacerdotalia appellanda fuiſſe, ſua verò, iure Sacerdotalia dici potuiſſe, cùm iam ſedatis, diſſipatiſque perſecutionum turbinibus per Conſtantinum Magnum, in Eccleſia Dei pax ſumma vigeret, inque ea Sacerdotium; ita vt Eccleſiaſticis Viris ſua munera tutò exercere, Sacra miniſtrare, deperditaque Fidelium inquirere monumenta, quod nefas ante, fas eſſet. Cui ſanè loquendi modo in Epiſtola familiari, quid inculti, ac indigni vel eiuſdem Damaſi ſtylo, ſi hanc illi immediatè tribueremus, imputare quis valeat? deinde verò prædicta Epiſtola hæc habet: *Veruntamen Geſta Pontificum, quæ potuimus reperire in noſtræ Sedis ſtudio, ad tuam charitatem gaudenter direximus.* Quorum verborum tenor ſatìs admodum petitioni Hieronymi conſonus eſt; rogauerat enim Damaſum, vt Geſta Pontificum à Beati Petri Apoſtoli Principatu vſque ad ſua tempora, ſibi tranſmitteret, vt cognoſceret, quis ex Epiſcopis Apoſtolicæ Sedis Martyrio meruerit coronari. Hierony-

mus enim; ſi quid inueſtigari coniecturâ poteſt, texendo tunc temporis Martyrologio vacabat, quod ab ipſo compilatum, & abſolutum eruditè probat Henricus Valeſius in ſua Diſſertatione, quam habes in fine Annot. ad Euſeb. Perpendenda enim ſunt verba illa, *noſtræ Sedis ſtudium*. Damaſus enim, vt obſeruauit Lambecius, non appellat *ſtudium ſuum*, ſed Apoſtolicæ Sedis, quia ipſe præfatum Catalogum non conſarcinauerat, ſed ab alio ex Apoſtolicæ Sedis ſtudio, ideſt diligentiâ factum, direxit. Alludere fortaſſe Damaſus hìc voluit ad Protonotarios, qui Clementis Papæ iuſſu Martyrum, Acta deſcribebant. Particulari etiam animaduerſione digna ſunt verba illa Damaſi: *Quæ potuimus reperire*. Satìs enim ſuperque indicant eius temporis difficultatem Codices reperiendi, quos plurimi Chriſtianorum edictis, & minis territi, iuſſique, Tyrannorum Miniſtris tradebant, à quibus, vt diximus, hæc ſanctiora fidei noſtræ pignora, monumentaque igni abſumenda dabantur; adeo vt ad cohibendam vtcumque, vel improbandam hanc Sacros Libros tradendi noſtrorum facilitatem, quicumque hoc egiſſent probroſo nomine Traditorum appellarentur.

In aperto quoque eſt Damaſi eiuſdem ſolertia, ſanctiſſimaque in earundem Scripturarum reliquijs conquirendis, colligendiſque ſolicitudo, qua tamen

men vix breuem illam Epitomen, notulamque primo Catalogo iam ſupra tributam, potuit Hieronymo poſtulanti tranſmittere, vt obſeruauit etiam ſupra laudatus Lambecius in dicta ſua *Bibliotheca Cæſarea* Tom. 2. pag. 96. cuius ſententiam hìc repetere incongruum non erit. Hic ergo Catalogus (inquit Lambecius) *qui, licèt diuerſis temporibus & à diuerſis Auctoribus componeretur*, ordine *tamen &* ſtylo, *vt in aliarum ſolennium tabularum continuatione plerumque fieri ſolet, vbique ſibi erat ſimilis, latuit reconditus in* Tabulario *ſiue* Archiuo Baſilicæ Vaticanæ S. Petri *Apoſtolorum Principis vſque ad Pontificatum* S. Damaſi. *A quo cùm* S. Hieronymus *per ſupra exhibitam* Epiſtolam *petijſſet, vt Acta Pontificum Romanorum à* S. Petro *vſque ad ſua tempora ſibi enarraret, curauit is antiquam iſtam Hiſtoriam Pontificalem ex* Tabulis Vaticanis *deſcribi, &* Româ *mitti* Hieroſolymam; *ideoque eam in reſponſo ſuo ad* S. Hieronymi *Epiſtolam non appellat* STVDIVM SVVM, ſed SEDIS APOSTOLICÆ STVDIVM. *Sic enim re verâ interpretanda ſunt hæc verba*: Tamen, quod geſtum eſt, quod potuimus reperire, Noſtræ Sedis ſtudium, ad tuam Charitatem gaudentes direximus. *Ipſe igitur S. Damaſus non compoſuit Hiſtoriam illam Pontificum Romanorum, ſed* Studio Sanctæ Sedis Apoſtolicæ *indè à* S. Clementis I. *temporibus ex diuerſorum*

*annotationibus paulatim conflatam, publici tantùm ſecit iuris, & cum* S. Hieronymo *communicauit, eamque ob rem haud mirum eſt, nullam eiuſdem Hiſtoriæ fieri mentionem à* S. Hieronymo *in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, vbi agitur de* S. Damaſo; *vtpote cùm is eam non compoſuerit.*

Neque vrgeat hìc argumentum illud, quòd etiam admiſsâ Epiſtolarum veritate, cùm Catalogus Damaſo adſcriptus, non contineat niſi duobus tantum locis Martyria, atque ideo petitioni Hieronymi non reſpondeat, ſuſtineri non poſſit. Nam præter illa duo loca, ſunt & alia duo, adeoque quatuor, in quibus Martyria exprimuntur; nempe SS. Petri & Pauli, Pontiani, Fabiani & Sixti Pontificum. In aliquibus etiam Locis non ſolùm ipſorum Pontificum, ſed & aliorum Geſta narrantur. Scribitur enim in Fabiano, quòd Regiones Diaconibus diuiſerit, quod fabricas per Cœmeteria iuſſerit, & poſt eius Paſſionem, Moyſes, & Maximus Presbyteri, & Nicoſtratus Diaconus comprehenſi, & in carcerem miſſi fuerint, item quòd eo tempore ſuperuenerit ex Africa Nouatus, & ſeparauerit ab Eccleſia Nouatianum, & quoſdam Confeſſores, & quòd Moyſes Presbyter in carceribus vltimam vitæ ſuæ diem clauſerit. Legimus quoque in Lucio, ipſum primò exulâſſe, deinde ad Eccleſiam reuerſum fuiſſe. In Marcellino Pontifice

tifice, notatur perſecutio. In Pio, Hermetis fit mentio, & quòd ſcripſerit Librum ea continentem, quæ eidem ſub Paſtoris habitu Angelus imperauerat, quem tamen librum ſcio reprobatum fuiſſe in Concilio Romano, Gelaſio Summo Pontifice præſidente, vt habetur in Cap. *Sancta Rom. Eccl.* Diſt. 15. In Pontiano etiam habemus, Pontianum Epiſcopum, & Hippolytum Presbyterum fuiſſe in Inſulam deportatos. Ex quibus non inconſultè conijci poteſt, Damaſum eo modo, quo Catalogum illum reperijt, Hieronymo tranſmiſiſſe; quippe ab vltima Perſecutione vſque ad Damaſi creationem non interceſſerunt niſi 53. circiter anni; quo præ breui temporis ſpatio poſt datam Eccleſiæ pacem, non ita fortè diſtinctæ, & prolixæ notitiæ Vitarum Romanorum Pontificum colligi potuerunt, cùm Pontifices Damaſi prædeceſſores potiùs in deſcribenda certa norma Eccleſiæ circa dogma & Eccleſiaſticos ritus, quàm in eo quòd conſarcinarentur hiſtoriæ, intenti eſſent. Huic coniecturæ fidem facit illorum temporum Eccleſiaſticorum Scriptorum raritas.

Hactenus Epiſtolam Damaſi expendimus, nunc ad Hieronymi Epiſtolam deſcendamus. Hæc autem pariter vt apocrypha ex ſtyli humilitate reijcitur, gratis verò, & verbo tantùm. Quod enim aiunt, Epiſtolam hanc abhorrere à ſtylo Hierony-

mi, quem Tullianum ſapere ſcimus, ac longè breuiorem eſſe, quàm eius ſcribendi mos erat: reſpondeo, non ita facilè ſtylum dijudicari poſſe ex duabus, vel tribus Epiſtolæ Familiaris periodis, cùm breuitas omnem penè ſcribendi elegantiam excludat. Si autem præfatam Epiſtolam ideo ſuſpectam habeas, quia breuior eſt, quàm Hieronymus literas ſcribere conſueuerit, nimis acerbè agis, cùm Epiſtolarum nulla menſura ſit, ſed iuxta rei exigentiam, modò breuiores, modò fuſiores ſcribantur, quod in ipſomet Cicerone animaduertimus, qui quandoque etiam breuiſſimas literas exarauit, cuiuſmodi ſunt illæ ad Baſilium, ad Terentiam, & aliæ id generis.

Addo etiam, quòd eadem Epiſtola à Dauide Blondello, maximo noſtri temporis Cenſore, in fine ſuorum Prolegomenωn abſque vlla cenſura refertur, ex quo colligo, quòd licèt dubitauerit, non potuit tamen legitimas dubitandi cauſas apponere: Aliud quoque ad id probandum argumentum deſumitur ex ſilentio Cl. Viri Antonij Poſſeuini in ſuo *Apparatu Sacro*, Verbo *Damaſus*, vbi de nonnullis Epiſtolis falsò Damaſo adſcriptis diſſerit, ac prædictarum nullam facit mentionem, quare ex huiuſmodi ſilentio quis non videat Poſſeuinum, Virum in Sacris eruditionibus verſatiſſimum, ambas has Epiſtolas genuinas exiſtimâſſe?

Ita-

Itaque cumulatis omnibus, contractiſque rationum noſtrarum momentis, habemus vnde aſſeri liceat controuerſas Damaſi & Hieronymi Epiſtolas, genuinas atque germanas eſſe, illamque Damaſi, ſtyli eius proprij, vel ſaltem illius, qui ipſi ab Epiſtolis eſſet: quandoquidem neque materies, neque ſtylus, neque verborum ſenſus repugnat. Pro maiori etiam dictorum robore, adijcimus, quòd in cenſuris ferendis, baſis, & fundamentalis intentio eſt, nullum opus tanquam apocryphum iure exiſtimandum, niſi prius aliqua ratio allegetur, qua tale, opus confictum, ſeu falsò alicui Auctori attributum, adiudicetur; nemo enim ſibi vnquam ſuaſit, opus aliquod, aut actionem effingi poſſe, niſi ad hæc effingenda Auctor aliquâ vtilitate, vel aliâ causâ impulſus fuerit.

Cùm igitur nulla appareat ratio, per quam elici poſſit, quòd ambæ Epiſtolæ effictæ fuerint, genuinæ propterea exiſtimandæ ſunt.

Etſi allegetur, eaſdem Epiſtolas effictas fuiſſe ad inducendam fidem Catalogo, cui ipſæ Epiſtolæ præmittuntur, vt ille reputaretur, quem S. Damaſus ad D. Hieronymum miſit; inane prorſus eſt dubium, quoniam licèt eædem Epiſtolæ veræ eſſent, aut pro veris habitæ, non ob hanc cauſam ſequitur, huiuſmodi Catalogum eſſe illum, cuius in dictis Epiſtolis mentio fit, dum ex ipſis Epiſtolis id non conſtat.

Cæte-

Cæterùm obiectiones, quæ ſæpè laudatis Epiſtolis quoad ſtylum opponuntur, nihil concludunt, quoniam Eraſmus & Labbe nullâ allegatâ ratione, ſicco calamo prætereunt, ſolùm exclamantes, & admirantes. Primus de Epiſtola S. Damaſi, inquiens: *Quæ fuit imprudentia hoc tribuere Damaſo?* ac illius S. Hieronymi: *Quis ſperauit futurum, vt hæc Epiſtola, quâ nihil potuit fingi inſulſius, nec indoctius, nec infantius, à quoquam pro Hieronymiana legeretur?* Secundus verò aſſerens, quòd: *Suppoſitæ, apocryphæ, & ineptiſſimæ viris doctis habentur, tantumque à ſtylo Damaſi, & Hieronymi diſtant, quantùm Cœlum à terra, & Polus Antarcticus ab Arctico.*

Papebrochius in conſarcinandis Sanctorum Vitis eorundemue hiſtorijs texendis intentus, minùs accuratè varietate rerum diſtractus cenſuram Epiſtolis factam examinauit; quare bonâ fide Palinodiam cecinit, aſſerens has Epiſtolas non eſſe Damaſi, neque Hieronymi, quia ſunt ſtyli hiulci, & inculti; quale autem ſit hoc hiulcum, ac ſtyli neglectus non oſtendit, pro auctoritate adducit ſupra memoratam cenſuram, quæ, vt diximus, innititur illis verbis: *Sitit curioſitas temporum Sacerdotalium*. De quibus aliquid iam ſupra expoſuimus, & hìc ſuperaddimus pro *temporibus Sacerdotalibus*, poſſe intelligi Chronologiam Sacerdotalem,

lem, ſiue *vt me melius explicem* Chronicon Eccleſiaſticum. Et hæc pro harum Epiſtolarum defenſione ſufficiant.

## SECTIO VNDECIMA.

*Summa totius Examinis.*

POSTQVAM in perquirendo Vitarum Pontificum Auctore, qui vulgò dicitur *Anaſtaſius* vtpote, qui earum Codici præfigatur, ſatis, vt mihi videtur, elaborauimus, & intricatiſſimum multarum rerum, ad quas ſumus neceſſariò digreſſi, labyrinthum euaſimus: vt omnia ſub oculos vnico obtutu cadant, eorum hìc breui ſtylo epilogum ſubijcere, non inopportunum arbitramur.

Primò igitur omnium, quos de hac re verba feciſſe ſciremus allatis ſententijs, mox pro ijs elucidandis oſtendimus, quid obſeruandum potiſſimum ſit, vt certior de alicuius Auctoris ſtylo, cenſura ferri poſſit, quo poſito ad comparationem certi Anaſtaſiani ſtyli Vitarum Nicolai I. Hadriani II. & Stephani VI. deuenimus. Deinde etiam

Nicolai Vitam cum Anaſtaſij ſcriptione concordiam habere firmauimus: illas verò Hadriani II. & Stephani VI. differre. Præterea curſim, peculiarem comparationem inſtituimus aliarum Vitarum, cum illa Nicolai I. tum concordiam, & diſcrimina, quæ cognouimus, præuijs animaduerſionibus patefecimus. Explorauimus indè Geſtorum Hadriani II. & Stephani VI. Auctorem, quem Zachariam Bibliothecarium fuiſſe ſuſpicati ſumus, hinc indagantes rationem, cur Anaſtaſius adhuc viuens has duas poſteriores Vitas non exarauerit, id probabiliter accidiſſe conjecimus ob aliarum rerum moſem, qua tunc temporis premebatur. Cauſam etiam indagare conati ſumus, cur multæ Vitæ rudi ſtylo conſcriptæ ſint, quòd ſæculorum, ingeniorumque infelicitati tribuimus, quæ graſſantibus vndequaque, præſertim verò in Italia ſæuiſſimis bellis, exteriſque Nationibus, huc ingruentibus, omnem cultum, ſpeciemque purioris, elegantioriſque ſermonis in turpem aſperitatem, barbariemque mutauerant.

Denique demonſtrare conati ſumus Epiſtolas Damaſi ad Hieronymum, & Hieronymi ad Damaſum, quæ primum Romanorum Pontificum Catalogum reſpiciunt, Sanctorum doctiſſimorumque virorum non abs re dici, & eſſe poſſe germanas.

Propterea ex omnibus his, quæ ſunt à nobis hucuſque tradita, coniecturiſque quas ipſi habuimus,

mus confirmata: Anaſtaſium Bibliothecarium non niſi paucas Romanorum Pontificum: ſcilicet Gregorij IV. Sergij II. Leonis IV. Benedicti III. & Nicolai I. Vitas elucubrâſſe, cæteras verò, quæ Gregorium præcedunt, & Nicolaum ſequuntur, diuerſis ab Auctoribus confectas fuiſſe concludimus. Veruntamen licèt à pluribus exaratum Codicem Romanorum Pontificum exiſtimemus: nihilominus vt autographo, genuiniſque è ſcripturis excerpto maximam, ac ſummam fidem eidem habendam eſſe cenſemus; præcipuè cum propter antiquitatem eximiæ venerationis ſit, conſtantemque hiſtoriam Contineat, quam tot ſæculorum conſenſu Eccleſia recepit, vtpote quæ literis conſignata fuerit à Scriptoribus, qui vel Pontificibus, quorum Geſta ſcripſere, coæui, vel paulò iuniores fuerunt.

Hæc igitur, benigne Lector, mea ſententia eſt, quam diſcuſſis aliorum opinionibus teneo, ipſam tamen Eruditorum virorum iudicio, ac cenſuræ, hilari, vt decet, animo ſubijcio, eoſdemque deprecor, vt ſi quid magis congruum reperiant, libenter nos doceant. Malumus enim diſcendo proficere, quàm inconſultâ, & inutili pertinaciâ opinionem noſtram tueri.

## SECTIO DVODECIMA.

*In qua Anaſtaſius Bibliothecarius ab Heterodoxorum calumnijs vindicatur.*

QVIA Librum Vitarum Romanorum Pontificum, qui ſub Anaſtaſij nomine circumfertur, ſuis Auctoribus, licèt eorum ignorentur nomina, huc vſque reſtituere conati ſumus, decet modò eundem Anaſtaſium ab Hæreticorum Calumnijs, quibus eius fides & gloria denigratur, vindicare. Horum enim qui cum Anaſtaſio mitiùs agunt, vt Hermannus Conringius in ſuo tractatu de Electoribus Rom. Imperij, maximum Dignitatis Pontificię Aſſertorem, Anaſtaſium appellant, qui verò de eodem temerè agunt, Auctorem ſuſpectum eſſe aſſerunt, vtpote qui ſua ſcripta ex vetuſtis quibuſdam ſcripturis apocryphis, repertis in ſcrinijs Pontificiæ Bibliothecæ, cui præerat, modò in Domini ſui fauorem eſſent, conſarcinauerit. Huius ſententiæ fuit à Catholica religione alienus, Carolus Molinæus, vt refert Hoſpinianus, ipſius Sectator, in ſuo tractatu *de*

*Ori-*

*Origine Templorum* Lib. 2. Cap. 14. §. 7. editionis Geneuenſis An. MDCLXXII. Verùm hi cæterique eiuſdem farinæ homines, cùm nihil aliud ob oculos habeant, quàm Apoſtolicam Sedem calumnijs diuexare, nodum in ſcirpo quærunt, vt ipſam ſi lacerare non poſſunt, aliquâ ſaltem parte eius famam denigrent.

Cogor hìc etiam Catholici quidem; ſed à Molinæi ſententia, vt opinor, decepti, duram cenſuram, ſeu potius calumniam referre Petri Halloix, qui ſuam inconſultè contrà Anaſtaſium, ſiue Librum Pontificalem protulit opinionem; hæc ſcribens: *Quæ cùm haud ſatis cohæreant: meliùs vt quidem ſentio, credetur Euſebio, & veteribus Martyrologijs, atque Chronographis, quàm Anaſtaſio Bibliothecario, aut eius libro*. De Romanis Pontificibus, *qui falsò attributus Damaſo Papæ, plurimos ante hac decœpit, & hìc præcipuè in re non parua, ſed longè maxima, per Seuerinum Binium editorem Conciliorum, qui licèt errorem animaduertit, non tamen deſtiterit ante omnium Pontificum Vitas vſque ad Nicolaum I. Præfigere titulum hunc*: Ex libro Pontificali Damaſi Papæ, *cùm Damaſus talem Librum ſcripſerit nullum: ſed illæ omnes Vitæ à dicto Anaſtaſio ſint deformatæ, & fœdis hallucinationibus plenæ*. Hanc ego cenſuram, quamuis inuitus, appoſui, ne mihi vitio tri-

tribueretur, quòd ab hoc etiam Auctore inultum Anaſtaſium relinquam.

Cæterùm hæ meræ, turpiſſimæque impoſturæ ſunt, cùm ne vmbratili quidem vlla ratione fulciantur.

Enimuerò ſi ſedulò hiſtoriam hanc, vt ipſi fecimus, Molinæus, ac Petrus Halloix examinâſſent, vtique ab his calumnijs inferendis abſtinuiſſent, liquidò enim noſſent eas Vitas non vnicè Anaſtaſium ſcripſiſſe, ſed alios quamplures.

Quapropter eſto quidem, quod nefas aſſerere, Anaſtaſium ſcripturis Apocryphis vſum fuiſſe, ante alios omnes hac labe ſordere, & mendaces eſſe aliquis dixerit?

Porrò ſi id admittas, Hiſtoricorum quorumcunque fides labat: dici enim poteſt eorum quemque ea ſolummodo tradidiſſe, quæ ſuis Regnis, ac Regibus fauent, atque adeo falſa eſſe, & ex fictis, apocryphiſque ſcripturis deſumpta.

Hoc autem contendere quàm turpè ſit, quàm inuiſum, latere neminem arbitror, cum omnium Scriptorum potiſſima, atque vna meta veritas ſit.

Hiſce profectò tam ſubdolæ, tamque improbæ mentis hominibus aptari poſſe videtur Parabola Euangelica, quam refert Matth. Cap. 13. num. 24. nempe: *Simile factum eſt Regnum Cœlorum homini, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Cùm au-*

*autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania. Accedentes autem ſerui Patris familias dixerunt ei: Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? & ait illis inimicus: homo hoc fecit.* Nonne inimicus homo deſcriptus in hac parabola eos reſpicit, qui talem tantamque cordibus inſitam habent Romano Pontifici Chriſti Vicario, cunctiſque, qui eiuſdem auctoritatem, & iura ſcriptis, ac verbis propugnant detrahendi, eoſdemque calumniandi libidinem, vt veritatem ipſam varijs ac fallacibus velaminibus deturpare, & obtegere enitantur, maligna Zizaniæ ſemina proijcientes, vnde infeliciſſima poſteris errorum meſſis exuberet? Ita inter cæteros egit ſupracitatus Carolus Molinæus, cuius noxiorum ſeminum fructus ſupra relatus Hoſpinianus ac fortaſſe etiam Petrus Halloix collegit, & nuperus Scriptor Daniel Francus in ſua Diſquiſitione Accademica *de origine prohibendi libros* cap. 4. num. 62. vbi cônatur oſtendere, Anaſtaſium Bibliothecarium, in Præfatione ad Vitam Sancti Ioannis Eleemoſynarij, quæ habetur apud Bollandum in Actis Sanctorum Menſis Ianuarij ſub die 23. fœdiſſima adulatione erga Nicolaum I. Pontificem vſum fuiſſe, quæ tamen haud in alio conſiſtit, quàm in quibuſdam epithetis Summo Pontifici debitis, vt pote *Vicarij Dei, Clauigeri Cœli,*

*Auri-*

*Aurigæ Spiritualis Iſraëlis, Vniuerſalis Pontificis; Vnici Papæ, Singularis Paſtoris, ſpecialis Patris; omnium Arbitri, tenentis claues Dauid, habentis claues Scientiæ, in cuius pectoris Arca Tabulæ Teſtamenti, & Manna Cœleſtis ſaporis requieſcunt, illius enim, qui quod ligat nemò ſoluit, quod ſoluit nemo ligat, qui aperit, & nemo claudit; Claudit, & nemo aperit, ac vicem in terris poſſidet Dei.* Quænam autem in hiſce epithetis fœda adulatio eſt? vtinam hæc animo pacatiori nuperus iſte Scriptor protuliſſet! nonne S. Ambroſius lib. 10. in Lucam cap. 24. Romanum Pontificem Chriſti Vicarium appellat? S. Ioannes Chryſoſtomus illum in plurimis locis Paſtorem nominat? nonne arbitrum eſſe ligandorum ac ſoluendorum pronunciauit S. Leo ſerm. 2. de ſua aſſumptione? ſed innumera ſimilia immò vniuerſaliora epitheta Romano Pontifici Patres attribuêre, quæ legi poſſunt apud Diuum Bernardum lib. 2. de Conſideratione cap. 8. & lib. 4. cap. 7. quæque vberiùs congeſſit Raynaudus in ſua *Corona aurea* Tom. X. poſtremæ editionis, quod non maximo Iure Summum Pontificem deceat? nonne ex hoc apertiſſimè colligas quanta ſit, quàm altè in impijs cordibus ſedeat calumniandi prurigo?

FINIS.

# INDEX EXAMINIS LIBRI PONTIFICALIS.

## A

ANaſtaſius Abbas S. Mariæ transTyberim an fuerit Bibliothecarius? 68. 69.
Anaſtaſius Bibliothecarius à quo Pontifice hanc Hiſtoriam incæperit. 62.
Continuator Vitarum Rom. Pontif. 17. Non eſt Auctor totius operis. ibid.
Miſſus Neapolim. 77.
Vir doctus, Græcæ & Latinæ Linguæ peritus. 6. 8.
Vitas Hadriani II.& Stephani VI.non ſcripſit, & cur? 80.
Auctor ſuſpectus ab Heterodoxis appellatus. 108.
Calumniatur à Petro Halloix. 33.
Celeberrimus Auctor Continuationis Hiſtoriæ Roman. Pontif. 17.
Eius humilitas. 60.
C P. Legatus miſſus. 80.
C P. Romam Acta Synodi Octauæ detulit. 81.
Floruit vſque ad tempora Ioannis VIII. 82.
Maximus dignitatis Pontificiæ Aſſertor. 108.
Concilium vniuerſale C P. VII. & Nicenum II. ex Græco in Latinum Sermonem vertit. 81. 82.
Scripſit Vitas Grægorij IV. Sergij II. Leonis IV. ac Benedicti III. Nicolai I. 66. 76. 107.
Solertiſſimus, & candidiſſimus Scriptor. 32.
Vixit vſque ad Annum. 886. 17.
Anaſtaſius Presbyter Tituli S. Marcelli differt ab Ana-

ſtaſio Bibliothecario . 75.
Argumenta ex quibus elicitur Scriptores Vitarum Roman. Pontif. coæuos fuiſſe cum ipſis Pontificibus, quorum Vitas ſcripſerunt . 70. & ſeq.
Auctoris opinio de Anaſtaſio Abbate S. Mariæ transTyberim . 69.

# B

BAronij Iudicium de Vita Hadriani II. 52. 61.
Bibliotheca Auguſtiſſimæ Reginæ Suecorum laudatur . 9. 10.
Cæſarea . 8. 13.
Vaticana . 9. 10.

# C

CAroli Molinei contra Anaſtaſium Calumnia reijcitur . 108.
Caſſiodorus ab Epiſtolis Theodorici Regis . 94.
Catalogus Sum. Pontif. in Bibliot. Palatina Vatic. 9. 11. 12. 23. Idem in Bibliotheca Reginæ Sueciæ . 9. 10. 12. 23. Idem in Bibliot. Cæſarea. 9. Vitarum Rom. Pontif. quomodo conſarcinatus . 15.
S. Damaſo adſcriptus continens quatuor loca in quibus Martyria exprimuntur . 100.
Cenſura Librorum nimis ſeuera mala parit . 1.
Præſentis XVII. Sæculi ad Summum elata faſtigium . 2.
Prima Librorum Eccleſiaſticorum quo tempore fuerit? 2.
Codex Ambraſianus Vitas Rom. Pontif. continens vſque ad Ann. 757. 18.
Sanctæ Cæciliæ citatus . 69.
S. Mariæ ad Martyres . 68.
Concilia Vniuerſalia C P. VIII. ac Nicenum II. ab Anaſtaſio in Latinum ſermonem translata . 81. 82.

Con-

Conradus Ianingus S. I. laudatur. 24.
Continuatio Hiſtoriæ Rom. Pontif. poſt Damaſum paulatim à diuerſis Bibliothecarijs facta. 17.
*Curioſitas temporum Sacerdotalium*, quomodo intelligendum. 96. 97. 104.

# D

S. DAmaſus non compoſuit Hiſtoriam Rom.Pontif. ſed publici Iuris fecit. 16. Illius Epiſtola Examinatur. 95.
Papa ac Poëta: Octogenarius obijt. 14.
Primum Catalogum non ſcripſit, ſed approbauit. 87. Negat Schelſtratus. 88.
Danielis Franci contra Anaſtaſium dicteria reijciuntur. 111.
Daniel Papebrochius S. I. laudatur. 8.

# E

EManuelis à Schelſtrate opinio de Epiſtolis S. Hieronymi ad S. Damaſum, & de iſto ad illum. 19. Item de Catalogis Rom. Pontif. 23.
Epiſtola S. Damaſi examinatur. 95.
S. Damaſi genuina demonſtrata. 95.
SS. Damaſi & Hieronymi pro genuinis habitæ. 103.
S. Damaſi Papæ ad D. Hieronymum. 11. 13.
D. Hieronymi ad S. Damaſum Papam. 15. 13. 11.
S. Hieronymi diſcutitur. 101.
S. Leonis contra Eutychē creditur dictata à S. Proſpero. 91.
Epiſtolæ Damaſi & Hieronymi pro genuinis habitæ. 12.
Duæ Anaſtaſij. 55.
Hieronymi & Damaſi ſubiacent cenſuræ Eraſmi. 20.
Sub nomine Sancti Leonis genuinæ ipſius Pontificis reputatæ. 94.
Error Voſſij & Lambecij de Anaſtaſio Presbytero Tituli S. Marcelli. 75.

# F

FLorauantis Martinelli Scriptoris Vaticanæ Bibliothecæ opinio de Libro Pontificali. 27.
Fontes Eccleſiæ Doctores ſunt. 95.
Franciſcus Boërtius S. I. laudatur. 24.

# G

GEnnadius Presbyter Maſſilienſis parum inſtructus de Miniſtris Romanæ Curiæ 93. Non caruit humanis affectibus. ibid.
Godefridus Henſchenius S. I. laudatur. 8.

# H

HAdriani II. Vitæ Auctor quis fuerit. 17.
Hadrianus Papa Anaſtaſio commiſſit, vt Acta Synodi VIII. in Latinum ſermonem verteret. 81.
Henricus Goëzius Acatholicus ſcriptor. 88.
D. Hieronymus Commentarium in Abdiam in iuuentute factum, in ſenectute iterum elucubrauit. 40.
D. Hieronymus Damaſi à Secretis. 89.

# I

IOannes Ruſſeus S. I. imprimi curauit Librum Pontificalem. 29.

# L

LAtina lingua tempore Syluestri Papæ candorem penitus non amiſerat. 46.

De-

Deprauatio illius ob exterarum Gentium irruptiones in Italiam. 85.
Latini Auctores Eccleſiæ Alumni dicuntur. 8.
Latini Sermonis puritas Sexto Sæculo iam perierat. 85. Idem tempore Agatonis Papæ adeo perierat, vt Epiſcopi quotidianum victum ſumma cum exercitatione conquirerent. 85.
Lucas Holſtenius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus laudatur. 9.

# M

MArcus Vvelſerus. 7. Non edidit Librum Pontificalem. 28.
Martinelli lapſus circa Anonymum de Benuoglientis. 30.
Martinelli opinio de Anaſtaſio Abbate S. Mariæ trans Tyberim. 68.

# P

PAllium datum Rodigando Archiepiſcopo. 19.
Papebrochius S. I. laudatur 24. Eius & Collegarum opinio de Catalogis Vitarum Rom. Pontif. ibid. Epiſtolas Hieronymi ad Damaſum ac Damaſi ad Hieronymum ad trutinam reuocant. 25. 104.
Petri Halloix contra Anaſtaſium calumnia reiicitur. 110.
Petrus Epiſcopus non Gauinenſis ſed Grauinenſis legendus. 70.
Petrus Lambecius Cæſareus Hiſtoriographus & Bibliothecarius citatur. 13. eius opinio de Libro Pontificali. 14.
Pontificalis Liber quid contineat. 8. 13.
S. Proſper ab Epiſtolis S. Leonis Magni creditus. 91.
S. Proſper non fuit ab Epiſtolis Papæ, ſed Notarius Apoſtolicæ Sedis. 94.
Pyrrhus M. de Gabriellis laudatur. 31.

Ra-

# R

RAphaël Fabrettus laudatur . 19.

# S

SCriptor Iuuenis floſculis , lepidis ornatibus , ſalibuſque orationem conſpergit . 39.
*Studium Apoſtolicæ Sedis* , quid denotet. 16. 22. 97. 98. 99.
Stylus Vitæ Liberij vſque ad Syluerium incluſiuè bonus & fluidus . 46.
A Vigilio vſque ad Martinum excluſiuè mutationem perpeſſus eſt . ibidem .
Martini & Eugenij melior . 47.
Vitaliani & nonnullorum ſequentium Succeſſorum planus & apertus . 47.
Gregorij III. ac Zachariæ diuerſus ab alijs . 48. 50.
Stephani III. alijs nobilior . 48.
Hadriani I. , & Leonis III. rudis . 48. 49.
Stephani V. melior . 49.
Paſchalis & Eugenij II. elegantior . 49.
Valentini elegantiſſimus . 50.
Gregorij IV. bonus . 51.
Sergij II. aliquantiſper differt ab illo Vitæ Gregorij . 51.
Leonis IV. & Benedicti III. vt ille Gregorij . 51.
Nicolai I. optimus 54. 56.
Hadriani II. differt. ab illo Nicolai I. 59.
Stephani VI. vniformis cum illo Nicolai I. Sed phraſi ornatior . 60.
Notariorum Sedis Apoſtolicæ planus & apertus. 84.
Stylum inueſtigare non vulgaris ingenij eſt opus . 38.
In Styli collatione quid conſiderandum . 40.
Stylo inueſtigando tria ſunt animaduertenda . 39.

Tem-

# T

T*Emporum Sacerdotalium curioſitas*, quomodo intelligendum. 96. 97. 104.
Torquatus Taſſus Poëma ſuum ſenex ad trutinam reuocauit. 39.
Traditores qui. 98.

# V

VItæ Rom. Pontif. Gulielmo Bibliothecario ſiuè Pandulpho Oſtiario Lateranenſi tributæ. 5. 28.
Rom. Pontif. à S. Petro vſque ad Liberium S. Damaſo adſcriptæ; reliquæ vſque ad Nicolaum I. Anaſtaſio attributæ. 3.
Rom. Pontif. à S. Petro vſque ad Liberium incerti Auctoris exiſtimantur. 4. Eorumue ſtylus. 45.
Rom. Pontif. à S.Petro vſque ad Liberium à Notarijs Sedis Apoſtolicæ ſcripta. 14.
Rom. Pontif. à S.Petro vſque ad Liberium ſcriptæ nonnulli S.Damaſo adſcribunt,reliquas vſque ad Nicolaum Primum Anaſtaſio tribuunt 3. Alij incerti Auctoris, illas eſſe putant. 4. Alij verò Gulielmo Bibliothecario ſeu Pandulpho Oſtiario Lateranenſi aſſignant. 5. Nonnulli omnes Vitas ab Anaſtaſio concinnatas credunt. 6. Aliqui autem docent ex tribus antiquiſſimis Catalogis depromptas fuiſſe. 8.
Vita Nicolai I. plura communia habet cum Vita Benedicti III. 63.
Vitarum Pontif. integra Hiſtoria eſt Anaſtaſij Bibliothecarij vt aliqui putant. 6.

# Z

ZAcharias Epiſcopus Anagninus Legatus Apoſtolicus à 78. Eius damnatio & reſtitutio. 79. Bibliothecarius declaratus. 79.

*F I N I S.*

## ERRATA SIC LEGENDA.

PAg. 4. l. 16. lege Paganum 9. l. 21. repererunt 37. l. 8. identitatem 43. l. 5. pingit trasferendum 58. l. 14. aduerbia l. 25. diſſenſio 67. l. 22. quæ 69. l. 24. 82. l. 1. parui 80. l. 11. enucleandum Concilijs 70. l. 16. 92. l. 3. recenſuerat 101. l. 11. reperit 111. l. 5. 86. l. 1. Scripturarum illis: inimicus homo l. 19. Academia.

Digitized by Google